

THEODOR *POLITICA*

(III)

(Convorbiri între vii și morți,
la care participă, probabil, și
cei încă nenăscuți)

roman dramatic

consultant științific
conf. univ. dr.
ION ARDELEANU

PERSONAJELE

BĂTRINUL
BĂTRINA
BĂRBATUL
SORA
TÎNĂRUL
AL DOILEA TÎNĂR
DOINA

Acțiunea se desfășoară în 1940—1944, în 1952—1957, înainte și după 1965, precum și la mijlocul deceniului al nouălea.

Primele două părți („Ferocitate” și „Trestia gânditoare”) ale acestui roman dramatic au apărut în revista „Teatrul”, nr. 1/1982, și au fost reprezentate de Teatrul Foarte Mic (premieră absolută), precum și de teatrele din Craiova, Brăila și Brașov, sub titlul *Politica*.

Partea a treia, *Dialectica*, a apărut în revista „Teatrul” nr. 4/1984 și a fost reprezentată de Teatrul Foarte Mic, precum și de Teatrul Național din Craiova, ca un al doilea spectacol al acestei scrieri, sub titlul *Trestia gânditoare*. Deci, cele patru părți literare prilejuiesc trei spectacole.

La capătul scrierii, autorul reține această din urmă împărțire: *Politica* (1982), *Dialectica sau Trestia gânditoare* (1984) și *Practica sau Aventura unei arhive* (1986).

Practica
sau
Aventura
unei arhive

„Intregul popor vedea vocile“.
(Exodus, 20—18)

„Nici o îndurare. Nici un sol de
la o tabără la alta“.

Victor Hugo

I

1

BARBATUL : Cum a fost ?

TINĂRUL Grozav ! O lună pe malul lacului... un vaporeș elegant numai la dispoziția noastră...

DOINA Femei frumoase ?

TINĂRUL Citeva... Geloasă ?

BARBATUL Ai vrea să-l însoțești ?

DOINA Mda...

BARBATUL : Ar fi bine să-l însoțești pre-tutindenii. (*A privit-o atent o clipă.*)

DOINA : De ce ?

BARBATUL Așa...

DOINA Nu e ușor.

Teatrul, politica, istoria

Collectivul Teatrului Mic, plenar angajat în complexa activitate de făurire a noii culturi și de difuzare a acesteia în rândurile maselor de spectatori, a preluat forța și valoarea de pătrundere a științei istoriei drept armă și scut. Puternic pătruns de menirea sa în valorificarea și însuflarea valorilor celui mai puternic sentiment — patriotismul — reflectat în dragostea față de țară, pământul străbun, și-a adus și își aduce contribuția la formarea conștiinței socialiste prin interpretarea trilogiei lui Theodor Mănescu Politică. După Politică și Trestia gânditoare, cea de-a treia piesă, Practica sau Aventura unei arhive, situează spectacolul în dialog cu evenimentele politice din anii 1940—1944, 1952—1957 și întrucâtva cu primii ani de după 1965.

Personajele cu destinele lor sînt aceleași din primele două părți ale trilogiei. De data aceasta însă, evenimentele politice care sînt redată prin arta spectacolului relevă nu numai complexitatea dramatică a situațiilor prin care au trecut țara, Partidul Comunist Român, dar și soluțiile prin care oamenii țării, comuniștii, au acționat pentru salvarea patriei, pentru edificarea pe pământul românesc a societății socialiste. Practica aduce pe planul valoric discuția, dezbateră, raporturile teatru-politică-istorie.

TINĂRUL : Erau și femei frumoase. Dar eu, eu sînt inaccesibil.

DOINA : Adică ele ți-au făcut oarecari avansuri și tu le-ai respins.

TINĂRUL : Nu toate mi-au făcut avansuri. Nu chiar toate. Doar cîteva. Și le-am respins delicat. Să nu le jignesc.

DOINA : Gîndul tău era doar la mine.

TINĂRUL : Exact. Gîndul meu era doar la tine.

DOINA : Și încrezut. Și mincinos.

BĂRBATUL : Ar fi greu să obții și tu pașaport ?

DOINA : De fiecare dată cînd pleacă el ? Și cu serviciul meu, ce fac ?

TINĂRUL : Concediu fără plată.

BĂRBATUL : E o țară frumoasă ?

TINĂRUL : N-ai fost niciodată acolo ?

BĂRBATUL : Nu.

TINĂRUL : Ești sigur ?

BĂRBATUL : De ce întrebi ?

TINĂRUL : Într-o noapte, în hotel, în camera alăturată, cîțiva inși vorbeau despre tine.

BĂRBATUL : Ce vorbești ? ! Ți s-a părut...

TINĂRUL : Deloc. Am fost foarte atent. I-am spus și ei. Și, într-o noapte, acum cînd m-am întors, te-am visat. Erai mort ?, îngropat, sau dispărut ?, și eu vroiam să-ți sap mormîntul, să văd dacă într-adevăr ești acolo sau dacă mormîntul e gol. I-am spus și ei.

BĂRBATUL : Mama ar fi zis că mi-a murit moartea. Aș ține foarte mult să pleci meru împreună cu el.

DOINA : Ar fi minunat...

TINĂRUL : Ca să nu mă-ncurc acolo cu vreuna ?

BĂRBATUL (zîmbește) : Da, ca să nu te-ncurci acolo cu vreuna.

TINĂRUL : Îi obții tu pașaport ?

2

BĂRBATUL : Nu ne putem spune chiar tot, mamă, chiar tot ce avem pe suflet. Nu ți-aș putea spune că și mîine, mîine dimineață la șapte, trebuie să fiu iar acolo, să-mi scot cravata, șireturile, cureaua... Și să tac sau să scriu, să completez chestionarul care mi se pune în față, sau să vorbesc, pînă la ora trei, trei după-amiază, cu o pauză de o jumătate de oră, cînd mi se aduce și mie o cafea, și la ora trei mi se dau înapoi cravata, cureaua, șireturile... Nu vor să mă sinucid acolo, în sediul lor, bine, pricep, dar nu-și imaginează că mă pot sinucide acasă, după-amiaza, noaptea, uite, chiar și în noaptea asta, de ce-mi mai dau drumul în fiecare zi, de ce nu mă opresc acolo, ca să nu mă dorm nici o noapte de acum înainte ?, imaginația lor e atît de săracă ? sau ei, tovarășii mei care mă anchetează, nu cred că și eu sînt un bun comunist, un comunist inflexibil, și un comunist inflexibil nu se sinucide, cel mai penibil, cel mai umilitor e să rămîi fără curea la pantaloni, să-ți ții pantalonii cu mîna, să nu-ți cadă în vine, acolo e și o dactilografă... Nu mă întrebi ce vor să afle ?

TINĂRUL : Cu cine vorbești, tată ?

3

BĂTRÎNUL : Începem. Ribbentrop, ministrul de externe al Reichului, către legația germană de la București. Rezumat : „I-am cerut ambasadorului

Ca și în spectacolele anterioare, se pune legitima întrebare este reflectat corect, adevărat, faptul istoric prin teatru ? Istoria se identifică prin faptul sau actul politic ? La aceste interogații textul piesei Practica de Theodor Mănescu răspunde afirmativ. Autorul a preluat din „Arhivă” ceea ce răspunde „aventurii” eroilor săi. Această preluare s-a făcut în majoritatea cazurilor riguros, prin transcrierea efectivă a documentelor ce răspund temei, în alte cazuri s-au rezumat ideile documentelor și, în sfîrșit, prin confruntarea acestora s-a realizat spectacolul, actul creator, ficțiunea, în spiritul adevărului. Am subliniat că, avînd mereu prezent spiritul viu al faptelor și adevărului istoric, Theodor Mănescu oferă din nou posibilitatea unui mare spectacol în care generațiile anilor '40, '50 se regăsesc. În spectacol sînt rememorate evenimente ca : dezlănțuirea celui de-al doilea război mondial ; amputările teritoriale impuse României în 1940 ; instaurarea dictaturii antonesciene ; prigoana împotriva mișcării comuniste, a forțelor patriotice și democratice ; poziția șovăielnică a liderilor partidelor burgheze față de dictatură ; situația armatei române în condițiile participării la războiul contra U.R.S.S. ; dizolvarea Internaționalei Comuniste și politica fermă promovată în noile împrejurări de către P.C.R. ; frămîntările din primii ani ai revoluției socialiste ; epocalul an 1965. Problemele menționate, din care multe își găsesc răspuns prin rememorarea unor fapte din anii '20, '30, sînt departe de o înșiruire fadă, uscată. Ele au valoare prin modul de selectare la care contribuția interpreților este decisivă. Prin aceasta, deși se pare că

nostru la Moscova, contele Schulenberg, să-i comunice domnului Molotov următoarele: Germania este fidelă acordurilor de la Moscova și deci este dezinteresată de problema Basarabiei. Pretenția guvernului sovietic asupra Bucovinei este o noutate. Bucovina a fost provincie a coroanei austriece. Conducerea Reichului ar fi pregătită, în spiritul înțelegerii cu Moscova, să sfătuiască guvernul român pentru o clarificare pașnică a problemei Basarabiei, în sensul rusec. Terminat.

BĂTRINA : Cifrul ?

BĂTRINUL : Al doilea.

BĂTRINA : Următorul mesaj ?

BĂTRINUL : Simbătă...

BĂTRINA : Nu duminică ?

BĂTRINUL : Simbătă ne întilnim. Deci, duminică, acum e ora douăzeci și trei, duminică la ora douăzeci și unu...

BĂTRINA : Îmi place să lucrez cu tine...

BĂTRINUL : Tie îți este cel mai greu.

BĂTRINA : Lasă astea ! Crezi că vom intra în război ?

BĂTRINUL : Acum, da. Pactul Ribbentrop-Molotov e doar o amănare.

BĂTRINA : Tovarășul Stalin a participat la recepție...

BĂTRINUL : Da.

BĂTRINA : Au semnat două texte, unul în rusă, altul în germană, amândouă cu aceeași valabilitate...

BĂTRINUL : Ai noștri n-au avut altă ieșire.

BĂTRINA : Și cum rămâne cu hotărîrea Congresului din '35 ? Cum rămîne cu raportul lui Dimitrov ? Cu raportul lui Togliatti ? Cum rămîne cu frontul popular antifascist ?

BĂTRINUL : Acum mă întrebi ? După aproape un an ? A trecut un an de la recepția aia...

BĂTRINA : Noi doi ne-am obișnuit să tăcem...

BĂTRINUL : Istoria e plină de zigzaguri. Anglo-francezii au tergiversat, au tergiversat... Pe 23 august anul trecut s-a semnat pactul, la începutul lui septembrie nemții au intrat în Polonia, pe 17 septembrie au intrat și ai noștri în Polonia. Și acum, Basarabia... Lui Hitler nu-i convine ca ai noștri să ia și Bucovina... la granița cu Slovacia și cu Ungaria...

BĂTRINA : Va fi greu pentru noi să susținem în masă punctul ăsta de vedere.

BĂTRINUL : Greu ? Imposibil ! Ar fi fost mai bine ca ai noștri să spună că e necesar să-și mute granița mai la vest cu două-trei sute de kilometri, cum au făcut-o și cînd au intrat în Polonia, și să spună și că trebuie să fie și la gurile Dunării. Mai bine, dar cu neputință de spus. Contra cui își mută granițele mai la vest ? Contra lui Hitler, evident. Sau împotriva intențiilor lui reale. Marele, Stat-major român a redactat un document în care se afirmă că următorul obiectiv al Germaniei este România, nemții tind spre gurile Dunării și spre malul mării, spre Constanța și Balci. Pactul germano-rus funcționează. E în vigoare însă și pactul anticomintern. O subtilitate prin care Hitler vrea să spună că face deosebirea între comunismul internațional și statul sovietic. Partidul nostru primește însă o lovitură din care cu greu se va restabili. Nici un român, nici un muncitor, nici un intelectual, nici un istoric, nici un om politic, oricît de democrat ar fi, nu va subscrie. Vom fi și mai izolați. Și

nu este necesară precizarea, autorul Theodor Mănescu, posedînd o exhaustivă documentare-cercetare asupra istoriei din perioadele așordate, poate concura la elaborarea unor reale și necesare sinteze de istorie. Aceste contribuții, poate, se vor înmănușia în noi piese ale dramaturgiei românești.

Principiile și planurile pe care le-a urmărit autorul le găsim în scenele finale ale Practicii sau Aventurii unei arhive. Apreciem că replica Bărbatului are valoare de simbol. El spune „Dumneavoastră vă imaginați că sîntem înaintea de 1965 ; ei bine, sîntem după 1965, după Congresul IX... Nu trebuie să existe nici un fel de gîndire sau practică dogmatică. Nu trebuie să căuțăm soluții în citate sau în trecut. Trebuie să gîndim noi înșine, cu propriile noastre capete, nu cu ale altora. Ascultă ! Istoria trebuie scrisă așa cum a fost. Cu luminile și umbrele ei. Istoria trebuie redată adevăratului ei făuritor, poporul român. Ascultă ! Istoria partidului nostru nu poate fi tratată separat de istoria poporului. Istoria partidului, a mișcării muncitorești, revoluționare, este parte integrantă a istoriei poporului român”.

Iată adevăruri cuprinse în Programul ideologic al partidului, exprimate, însă, prin forța pătrunzătoare a artei rostirii, a teatrului, care cuceresc spectrul, contribuie la sădirea în conștiințe a unor principii fundamentale ale politicii Partidului Comunist Român, a obiectivelor sale fundamentale în raport cu valorificarea moștenirii culturale.

Conf. dr. Ion ARDELEANU

compoziția națională a partidului va fi la fel de necorespunzătoare.

BĂTRINA : Nu există nimic mai presus pentru un comunist decât apărarea intereselor Uniunii Sovietice. Uniunea Sovietică e patria muncitorilor de pretutindeni.

BĂTRINUL : Ministrul României la Berlin s-a plîns că Germania a abandonat complet România. I s-a răspuns că vinovată e Anglia care și-a dat aere de putere garantă ca să ne arunce țara pradă ușoară rușilor.

BĂTRINA : Rușii, adevărata obsesie a lui Hitler...

BĂTRINUL : Hai să oprim discuția aici. E adevărat ce ai spus, noi sîntem soldați credincioși ai Internaționalei.

BĂTRINA : Noi n-am putea lua o inițiativă ?

BĂTRINUL : Care noi ? !

BĂTRINA : Noi doi. Și cu el. Dacă am avea acordul lui...

BĂTRINUL : Nu-l cunoști.

BĂTRINA : Să transmitem un mesaj comun. Prin care să-i prevenim pe tovarăși că se face o greșeală.

BĂTRINUL : Doar dacă am înnebunit.

BĂTRINA : Să ne adresăm direct Internaționalei.

BĂTRINUL : Doar dacă am înnebunit.

Tu nu uita că de copiii noștri, de băiatul și de fata noastră, se ocupă el.

BĂTRINA (*îngrozită*) : Ce-ai spus ? !... Ce-ai vrut să spui ? !

BĂTRINUL : Recitește-mi ce ai scris.

BĂTRINA : Ribbentrop, ministrul de externe al Reichului...

4

SORA : Ții minte, în timpul războiului, n-am văzut-o pe mama aproape patru ani. Doar pe tata îl vedeam din cînd în cînd și el ne spunea că mama e la un sanatoriu, în străinătate, și din cînd în cînd primeam ilustrate de la ea, cu ștampila poștei de acolo, că li e dor de noi și ne iubește și speră mult de la noi, și de noi avea grijă Fräulein Hirsch, cu teckelul ei cu ochi bulbucați...

BĂRBATUL : Avea ochi bulbucați ? !

SORA : Nu ții minte ? !

BĂRBATUL : Teckel cu ochi bulbucați ? !

Așa o fi, dacă spui tu.

SORA : Și în '43-'44 a trebuit să dau două clase într-un an, să termin liceul neapărat în primăvara lui '44, de ce-o fi trebuit să fac efortul ăsta ?, așa a fost dispoziția pe care mi-a transmis-o Fräulein Hirsch, din partea tatei... Doar cînd ne-am întors din refugiu, mama

a reapărut, și oricît o întrebam cum a fost pe acolo, ce a văzut, pe unde a umblat, nu prea știa ce să-mi spună, nu prea avea ce povesti... avea tenul cianozat, ca și cum ar fi stat închisă ani de zile într-o celulă sau într-o pivniță, într-o încăpere fără aer... și Fräulein Hirsch a dispărut fără să-și fi luat rămas-bun de la noi...

5

BĂTRINUL : Începem. Scrisoarea lui Hitler către regele Carol al II-lea. Rezumat. „Hitler e de părere că, după 1918, România, favorizată de o șansă excepțională, a dobîndit de la trei state învecinate teritorii pe care nu le mai poate păstra. Germania nu are interese teritoriale dincolo de linia care separă sferile de interese germane și ruse...”

BĂTRINA : Să-l credem ?

BĂTRINUL : Draga mea, să ne vedem de treabă.

BĂTRINA : Berlinul a trimis o copie și la Moscova.

BĂTRINUL : Tot ce se poate. Poate că noi transmitem doar pentru verificare. Acolo se confruntă textul primit oficial de la Berlin cu al nostru... Continuă... „linia care separă sferile de interese germane și ruse și nici în sud-estul Europei. Hitler condamnă politica României, de ostilitate față de Germania și apreciază propunerea regelui ca România să devină mai prietenoasă. Hitler e de părere că o revizuire teritorială a devenit inevitabilă și îl sfătuiește pe rege să accepte această revizuire prin negocieri și concesiuni. Orice încercare de a evita pericolele care amenință țara dumneavoastră, prin manevre tactice de orice fel, trebuie să fie și va fi sortită eșecului. Mai devreme sau mai târziu — și probabil într-un timp foarte scurt — rezultatul ar putea fi chiar distrugerea României. 15 iulie 1940”. Terminat. Citește-mi ce-ai scris...

BĂTRINA : Ai vorbit cu el ?

BĂTRINUL : Despre ce ?

BĂTRINA : Punctul nostru de vedere...

BĂTRINUL : Noi n-avem nici un punct de vedere personal. Și chiar dacă am avea, n-ar fi și al lui. El reprezintă Centrul. El culege mesajele, cum ajung în posesia lui el știe, noi doar le transmitem. Noi sîntem transmisioniștii. Tehnicienii. Să-ți intre bine în cap, dacă pînă acum nu ți-a intrat. Și așa, lipsa mea de entuziasm l-a făcut să mă privească bănuitor...

BĂTRINA : Știi la ce mă gândesc?... Militanții noștri, cei ce au jertfit atâtea pentru cauză — tinerețe, avînt, libertate, unii viața, cei născuți acolo, peste Prut, ai cui au fost, ai cui vor fi ?

BĂTRINUL : Ce importanță are ? Sint comuniști. Un comunist nu e nici român, nici ungar, nici evreu, nici rus...

BĂTRINA : Crezi?... Așa o fi?... Și cei de acolo, ce limbă vor vorbi ?

BĂTRINUL : Ia te uită ce-ți trece prin cap ! Lasă astea. Problema asta s-o rezolve academiile. Citește !

BĂTRINA : Scrisoarea lui Hitler către regele Carol al II-lea...

6

BĂRBATUL : Ce-i cu tine ?

TÎNĂRUL : Mi s-a retras pașaportul. Nu pari uimit.

BĂRBATUL : Vreo explicație, ceva ?

TÎNĂRUL : Nici una.

BĂRBATUL : Cineva suspect ?

TÎNĂRUL : Unde ?

BĂRBATUL : În echipa în care ai lucrat...

TÎNĂRUL : Am lucrat ? !

BĂRBATUL : În care lucrezi, mă rog...

TÎNĂRUL : Spionita voastră ! Bolnavi de spionită ! Sint, cu aprobarea guvernului nostru, angajatul unei instituții internaționale, neguvernamentale, e ade-vărat, dar din cauza asta scandalul n-o să fie mai mic...

BĂRBATUL : Nu te sfătuiesc să riști vreun scandal...

TÎNĂRUL : Prudența voastră !...

BĂRBATUL : Genație pierdută, ce vrei ? Speri să fii un erou ?

TÎNĂRUL : Te laudai, ne-ai dat a înțelege că vei obține pașaport și pentru ea, și acum nici măcar eu...

BĂRBATUL : Ei, m-am laudat și eu...

TÎNĂRUL : N-ai nici'o pilă ?

BĂRBATUL : Pile ? ! Eu ? Hai, nu mai fi așa de plouat. Doar nu te-au omorît.

TÎNĂRUL : Pentru mine, dacă nu mai lucrez la dicționar, dicționarul ăsta e toată viața mea, înțelegi ?, e ca și cum m-ar fi omorît.

BĂRBATUL (*îl privește ctteva clipe intens*) : Crezi ?

BĂTRINUL : Citește-mi ce ai scris.

BĂTRINA : Începem. „Postul de radio Londra către români. Azi s-a săvîrșit la Viena o nouă și monstruoasă ciuntire a granițelor românești. Prin arbitrajul puterilor Axei, România pierde mai bine de două treimi din suprafața Transilvaniei. În loc să profite de faptul că Germania are tot interesul ca pacea să fie menținută în răsăritul Europei, guvernul român a lăsat țara la discreția puterilor Axei“. Terminat. Exact ?

BĂTRINUL : Da. Exact. Alții, mereu alții să le scoată castanele din foc. Perfidul Albion.

BĂTRINA : Au avut și ei destule. Căderea Parisului. Retragerea de la Dunkerque. Bătălia Angliei. Hitler e stăpîn pe tabla de șah a Europei. Două mutări în vest, una în sud-est...

BĂTRINUL : Ai ars ultimul mesaj ?

BĂTRINA : Bineînțeles. Nu-mi place că ni le lasă nouă, să le ardem noi. Ar fi mai bine să i le duci înapoi și să le ardă el.

BĂTRINUL : Și cine îi spune lui că noi n-am făcut copii după ele ?

8

TÎNĂRUL : Tată, ai fost vreodată martor la o crimă ?

BĂRBATUL : La o crimă ? Eu ?

TÎNĂRUL : Da, ai văzut vreodată cum este ucis un om ?

BĂRBATUL : Mi se pare că am mai spus o dată, ție sau altcuiva, nu mai țin minte, că toți ne scurtăm zilele, unii altora, încet, lent, pe nesimțite. În sensul ăsta...

TÎNĂRUL : Nu în sensul ăsta...

BĂRBATUL : Omor prin imprudență, nepremeditat. Sau o programare totală, fără selecție, deci egală cu hazardul. În calculator, asta dă intrare și ieșire. În filosofia veche, încărcare și catharsis, încărcare și purgație. Lumea se încarcă cu noi și ne elimină.

TÎNĂRUL : Eu te-am întrebat dacă ai văzut vreodată cum este omorît un om într-o clipă, cu un glonte, cu un cuțit, cu o rangă...

BĂRBATUL : Doar la cinema... Dar chiar cu ranga, nici acolo. Se spune despre mine că sint un intelectual. Nu merg la orice film.

TÎNĂRUL : Am citit undeva că pe retina victimei rămîne imprimată imaginea ucigașului...

BĂRBATUL : E o ipoteză...

TÎNĂRUL : ...ca pe o peliculă fotografică...

BĂRBATUL : Cît timp ? Evident, pînă retina se descompune și ea, doar dacă globul ochiului nu este extras imediat și pus la conservare...

DOINA : Oribil !

BĂRBATUL : Deși, nu se știe dacă și metoda asta, conservarea adică, de altfel ca și scrierea, nu alterează imaginea de care vorbești, pînă la imposibilitatea de a-l mai recunoaște pe ucigaș... Se pare că mesajul e mai pur, prin auz și prin vîz, decît prin scriere. Dar, oricum, retina nu poate reține imaginea decît dacă victima era cu ochii deschiși, dacă n-a fost ucis în somn...

SORA : Să ucizi un om... Sau să fii de față la o crimă... Și să nu poți face nimic !

9

BĂTRÎNA : Spune-mi, organizațiile noastre din Transilvania de nord rămîn acolo ca organizații clandestine ale partidului nostru...

BĂTRÎNUL : De unde să știu eu ?

BĂTRÎNA : ...sau se varsă în partidul ilegal maghiar ?

BĂTRÎNUL : Termină ! Ce te privește ? ! Vrei să te denunț că ești o naționalistă ? ! El de-abia așteaptă o demascare. *(După o pauză, la privirea ei.)* Iartă-mă... Nu e greu să ne isterizăm.

10

BĂRBATUL : Pot să vă spun, stimați tovarăși anchetatori, că sînt martor de multă vreme la o tentativă de crimă... Constat cum se încearcă uciderea unei idei, unei mari idei. Și nu numai din afara ei. Ca un fel de sinucidere, mai degrabă. Ca și cum ideea însăși s-ar sinucide, în contactul ei cu practica. Trebuie să împiedicăm acest curs nefast. Ideile mari nu pot fi lăsate să moară, să piară în uitare. Umanitatea e săracă fără ele.

11

SORA : Eu n-aș fi în stare nici măcar să-mi imaginez cum se comite o crimă. Vorbesc de o crimă premeditată.

TÎNĂRUL : Poate exista vreo justificare pentru uciderea unui om ?

SORA : O crimă comisă la beție, la minie, sau din imprudență, astea mi le pot imagina. Dar o crimă premeditată ? Cum să ascunzi cadavrul ? Să-l ascunzi pentru eternitate... Cum să fii sigur că ai șters toate amprentele ? Și să nu-ți sară inima din piept.

TÎNĂRUL : În criminalistica de azi, amprentele propriu-zise sînt desuete. Se face analiza chimică a urmelor de transpirație... Din punct de vedere chimic, nici un om nu are transpirația identică cu a altuia... Deși, omul nu transpiră numai cînd îi e prea cald, sau cînd bea... Transpiră și cînd îi e frică, transpiră de groază, de spaimă, îl trec sudori reci, cum se spune...

12

BĂTRÎNUL : Astăzi, două mesaje.

BĂTRÎNA : Notez.

BĂTRÎNUL : „Broșura «De la regimul legionar la dictatura militară», editată de Comitetul Central...”

BĂTRÎNA : Editată de cine ?

BĂTRÎNUL : Nu pune întrebări. Continuă. „În broșură se arată că regimul național-legionar...”

BĂTRÎNA : Ce-i aia „națio-nal legionar” ?

BĂTRÎNUL : Continuă... „...s-a prăbușit în rușine, singe, foc și jaf. Broșura demască și caracterul profund reacționar al noului guvern militar prezidat de generalul Antonescu, în special faptul că Antonescu a adus în țară trupele germane care au ocupat și au prefăcut țara într-un cîmp de război în interesul puterilor imperialiste ale Axei.” Adaugă. „Punctul de vedere al comuniștilor români e exprimat, în această broșură e cu atît mai surprinzător cu cît pactul germano-sovietic e în vigoare”. Ultima frază o cifrezi în alt cod.

BĂTRÎNA : E comentariul lui ?

BĂTRÎNUL : Da, al lui. Continuă... „Nu știm dacă broșura a avut aprobarea Cominternului, ținîndu-se seama că partidul e secție a Internaționalei Comuniste.” E tot comentariul lui.

BĂTRINA: Intr-adevăr, e surprinzător... Poate fi o provocare? Cineva urmărește să-l ațite pe Hitler cu un ceas mai devreme împotriva Uniunii Sovietice? Noi am fi singurul partid comunist care continuă să critice public Axa Roma-Berlin?

BĂTRINUL: Continuă.

BĂTRINA: Dragul meu, sintem doar noi doi aici. Nimeni altcineva. Sigur, partidul e pretutindeni cu noi, e în noi, dar nu mă lăsa să gîndesc doar eu, doar eu de una singură. Eu n-aș trimite mesajul redactat așa.

BĂTRINUL: El răspunde.

BĂTRINA: Eu n-aș trimite comentariul lui. L-aș omite.

BĂTRINUL: Și după război? După război, crezi că nu vom fi întrebați, verificați, cuvînt cu cuvînt?

BĂTRINA (după o pauză): N-ai discutat eu el? De obicei, nu discuți nimic cu el? De ce se teme el de broșura asta? Se teme de o sciziune? Avem două Comitete Centrale?

BĂTRINUL: Există conducerea din exterior. (După o pauză.) Și conducerea din interior...

BĂTRINA: Ce legătură e între ele? Și chiar există o conducere în țară? (După o pauză.) Poate că autorii acestei broșuri n-au uitat ce s-a întîmplat cu tovarășii germani, n-au uitat procesul lui Dimitrov, incendierea Reichstag-ului, nu le-a fost indiferentă soarta comuniștilor, antifasciștilor, democraților, n-au uitat ce se întîmplă cu evreii în Germania...

BĂTRINUL: Continuă. Al doilea mesaj.

BĂTRINA: Azi n-ai deloc chef de vorbă. Știi, uneori îmi pare rău că nu putem păstra documentele astea. Cuvintele zboară cifrate prin eter, cineva acolo le înregistrează, cineva pe care n-o să-l cunoaștem niciodată și nici el n-o să ne vadă vreodată, le înregistrează, le descifrează...

BĂTRINUL: Dar noi nu le uităm. E rău că nu le uităm.

BĂTRINA: Pentru cine e rău?

BĂTRINUL: Al doilea mesaj. După ce-l transmiți, la arhivă, cu titlul „Protestul telegrafic adresat de Iuliu Maniu lui Hitler și Mussolini față de dictatul de la Viena“.

BĂTRINA: Acum ți-l dă?!

BĂTRINUL: M-am întrebat și eu, pe drum încoace, de ce l-a ținut atîta vreme la el și nu l-a dat să-l transmitem...

BĂTRINA: Protestul telegrafic... La arhivă, ai spus?!

BĂTRINUL: Da.

BĂTRINA: Deschidem o arhivă? Și, tu ai acceptat? Prostule! O să creadă acum că nici pe celelalte nu le-am ars!

BĂTRINUL: Ți-ai dat seama... Și eu mi-am dat seama din prima clipă. N-are de unde să știe dacă le ardem sau nu, așa că mai sigur e să deschidem o arhivă, din dispoziția lui. Așa e sigur că nu-l mințim. (După o pauză.) Mi-a adus știri despre copii. De la Fräulein Hirsch.

13

BĂRBATUL: Este adevărat, toate acuzațiile dumneavoastră sînt adevărate, numai că eu nu le recunosc drept acuzații, deoarece nu-mi recunosc nici o vină. Am scris și am trimis spre publicare un articol, numai că nu mi s-a publicat, în care arătam că, înainte de venirea la putere a naziștilor, pentru că atît Germania cît și Uniunea Sovietică, fiecare din alt motiv, au fost adversare ale tratatelor de pace de la Paris de după 1918, cînd Germaniei învinse i se interzisese să aibă trupe și armament greu, unități de tancuri și de avioane militare germane au fost pregătite de-a lungul mai multor ani în virtutea Tratatului de la Rapallo încheiat în 1922 de Uniunea Sovietică și Germania. Am mai scris că, deși au fost net antifasciste, majoritatea partidelor comuniste din Europa de atunci nu s-au integrat activ în rezistența antihitleristă decît după ce nemții au atacat Uniunea Sovietică. Articolul l-am intitulat: „Cordonul ombilical“. E adevărat și că, într-un post-scriptum la acest articol, adăugam, evident pentru informarea științifică, și că, după începerea războiului antisovietic, deci la cîteva zile după 22 iunie 1941, Gafencu, ministrul român la Moscova, agreeat și de ruși, pînă atunci, și de englezi, în ultima sa întrevvedere cu Molotov, comisar al poporului pentru afacerile externe, i-a spus acestuia că, fără ultimatumul sovietic din urmă cu un an în problema Basarabiei și a Bucovinei, Antonescu n-ar fi avut cum să justifice în fața opiniei publice românești angajarea României în război, mai ales că la frontiera de vest pîn-deau trupele horthyste. Am scris toate astea într-un articol care nu mi s-a publicat, recunosc, dar nu mă consider vinovat. Nici Constituția Republicii Populare Române, nici convenția de armistițiu semnată la Moscova la 12 septembrie 1944, nici tratatul de pace din 1947 nu interzic informarea științifică, informarea corectă. În finalul articolului mă întrebam dacă

maturizarea partidelor comuniste nu presupune, în mod necesar, și tăierea acestui cordon ombilical. Întrebarea nu era întru totul justă, deoarece partidul nostru s-a născut nu din import, ci pe solul național. Problema este însă dacă el mai poate fi și o secție a unui partid mondial, sau cam așa ceva. Sint insistențe în acest sens, știm asta. Or, eu cred că, păstrindu-și caracterul internaționalist, partidul nu poate fi altceva decât un partid național.

14

BĂTRÎNUL : Începem. „Ministerul Afacerilor Interne a informat că a fost descoperit un grup de șapte comuniști care lucrau la tipografia «Monitorul oficial». Unul dintre ei a lucrat la tipărirea dicționarului de cifruri al Ministerului de Externe. El a luat parte la tipărirea a trei feluri de cifruri. Mareșalul Antonescu condamnă ușurința cu care se procedează în chestiunile cele mai serioase și dispune să se revină la sistemul introdus de el, și anume cifrurile să fie tipărite la Marele Stat-major, sub supravegherea ofițerilor de stat-major, zi și noapte. Azi, 14 martie 1942, curtea marțială a Capitalei a judecat procesul grupului de comuniști tipografi de la imprimeria «Monitorul oficial.» (După o pauză.) Citește-mi ce ai scris.

BĂTRÎNA ' : „Ministerul Afacerilor Interne a informat că a fost descoperit...” (Tace.)

(Se privesc.)

BĂTRÎNUL : Asta e. Mergem mai departe. Citește.

15

BĂRBATUL : Recunosc și această acuzație a dumneavoastră, dar n-o consider o acuzație, pentru că nu mă consider vinovat. După ce am constatat că nici bunul meu prieten, tovarăș cu mine de-o viață, redactor la o revistă de istorie, nu-mi poate publica articolele, am hotărât, fără asentimentul lui, să-i trimit scrisori, adresate lui strict personal. Într-una dintre aceste scrisori i-am scris că partidul nostru a fost

scos în afara legii în 1924 deoarece conducerea lui de atunci s-a pronunțat pentru autodeterminarea națională până la despărțirea de stat a teritoriilor care s-au unit cu țara în 1918. Cominternul considera România drept o țară imperialistă, anexionistă. Evident, mai devreme sau mai târziu, chiar dacă partidul de atunci n-ar fi adoptat ca fiind a lui această poziție a Cominternului, tot ar fi fost scos în afara legii. Recunosc, aceasta a fost una dintre cele mai importante scrisori pe care le-am trimis prietenului meu. Precizez că el nu mi-a răspuns niciodată la nici o scrisoare și nici nu le-a comentat în vreun fel. Și că toate scrisorile i le-am trimis prin poștă. Recomandate.

16

BĂTRÎNUL : Mi s-a sugerat că s-ar putea să fiu arestat... De tine sper să nu se atingă.

BĂTRÎNA : Dacă te arestează, mă duc în față la C.C., cu o pancartă.

BĂTRÎNUL : Să nu faci asta !

BĂTRÎNA : Sintem la putere, partidul nostru e la putere, cum să te aresteze ?

BĂTRÎNUL : Noi doi nu sintem la putere, noi doi nu mai sintem în partid, sintem suspendați din partid...

BĂTRÎNA : După tot ce am făcut !

BĂTRÎNUL : Știi bine ce am făcut și ce n-am făcut. Ce trebuia să facem, ce ni s-a spus să facem și n-am făcut.

BĂTRÎNA : Dacă ne-am fi sinucis, am fi fost acum niște eroi !

BĂTRÎNUL : Cineva vrea capul meu...

BĂTRÎNA : Taci, te rog să taci...

BĂTRÎNUL : Cine a spus că poate defini mult mai ușor eliberarea decât libertatea ? Malraux, mi se pare...

BĂTRÎNA : Eu îi scriu tovarășului Dej !

BĂTRÎNUL : Știu eu ?... Crezi că ajunge la el scrisoarea ?

17

AL DOILEA TÎNĂR : Mi-ai cerut de fapt să aflu a cul e mașina care a accidentat-o mortal pe bunica. Sper să mă țin de cuvânt. Cred că sint pe un drum bun. Continui să fiu profesor de pian. Încerc să public și câteva compoziții. Dar, am intrat și într-o afacere, o combinație destul de interesantă. Prin prietena mea, a cărei mamă e proprietărea unei pensiuni de cai, am intrat în legătură cu cîțiva diplo-

mați. Mama stăpenește melele în îngrijește caii toată săptămîna și ei vin în week-end să facă echitație. Ce părere ai?, ce meserii mai există pe lume! Dar să știi că e o meserie chiar frumoasă și un mod cît se poate de cinstit de a-ți câștiga piinea. Cred că un fost coleg de-al meu, care a studiat la noi în țară, și acum s-a întors în țara lui, o să muște dintr-o momeală pe care o să l-o întind la momentul oportun. Problema e să găsec sau să găsim împreună, eu și cu tine, ce fel de momeală. Părinții lui sînt bine situați acolo.

18

BĂTRINUL : Citește.

BĂTRINA : „Nota 1. Generalul Iacobici, șef al Marelui stat-major, a fost demis din funcție de către Antonescu. Iacobici n-a fost de acord cu continuarea campaniei din Rusia“. „Nota 2. Consulul maghiar de la Brașov afirmă într-un raport că majoritatea ofițerilor români, ca urmare a sentimentelor lor întim antigermane, se îngrozește de războiul contra Rusiei, aliata puterilor anglo-saxone. Antonescu este socotit un fel de lacheu al nemților“. „Nota 3. Din răspunsul mareșalului Antonescu la memoriul domnului Brătianu. Pofțiți, domnule Brătianu, vă ofer din nou conducerea statului și a guvernului. Retrageți dumneavoastră armata și aranjați-vă cu Anglia. A ne fi oprit la Nistru, a retrage astăzi forțele din Rusia înseamnă a crea țării, în cazul victoriei germane, condiții dezastruoase, fără a ne asigura, în cazul victoriei ruse, nici provinciile pentru care luptăm, nici granițele pe care vor voi să ni le mai lase rușii. Ungurii ar ocupa imediat restul Ardealului. 20 octombrie 1942“. Terminat.

BĂTRINUL : Argumente post factum. Politica faptului împlinit. E la ananghie clinele roșu. Cu cît mai rău, cu atît mai bine.

19

BARBATUL : În sfîrșit, este adevărat că m-am referit într-o scrisoare și la soarta armatei române după 23 August. Dacă opoziția antifascistă n-ar fi realizat că regele, oricît de tînăr era, oricît de neexperimentat, cu toate că mareșalul îl trata ca pe un minor, regele tot capul oștirii rămăsese, cum ar fi arătat eliberarea României? Și cum

ar fi arătat România? Cu un guvern la Iași și altul la București? Cine ar fi instalat guvernul de la Iași și din cine ar fi fost compus? În ziua de 23 August, Antonescu a fost arestat la palat de un grup de militari. O echiplă de comuniști, un grup de tovarăși care se infiltraseră la restaurantul Gesta-poului din București, l-a preluat în cursul nopții, l-a dus într-o casă conspirativă din Vatra Luminoasă, după care a fost predat sovieticilor. Aceștia l-au interogată pe Antonescu vreme de aproape doi ani, după care a avut loc la București procesul mării trădări naționale și Antonescu, împreună cu alți membri ai guvernului lui, a fost executat. Așadar, la 23 August, armata a avut un rol decisiv. Nici un general, nici un ofițer n-au încălcat ordinele primite. După 23 August, armata a asigurat temeiul Transilvaniei românești. Țăranii și muncitorii în uniformă. Pentru toate acestea a și fost decorat regele cu cel mai înalt ordin sovietic. Se zice că în urma unei sugestii a lui Churchill către Stalin. Dar chiar în timp ce războiul nu se terminase, ni s-au desființat cîteva corpuri de armată, în primul rînd cîteva unități de elită, cum erau vînătorii de munte. După încheierea războiului, trupa a fost demobilizată, soldații așteptau pămîntul promis, unii au fost improprietăriți, alții nu, s-au iscat necazuri, proteste, ca întotdeauna promisiunile au fost și de data asta mai mari decît posibilitățile, iar ofițerii... Polarizarea, sciziunea care cuprinsese toată societatea românească nu putea să nu se reflecte și în armată. După care majoritatea ofițerilor de ce s-au temut n-au scăpat. Au fost întrebați ce au căutat în est, ce au căutat peste Prut, peste Nistru, la Cotul Donului, în Crimeea, la Stalingrad pe Volga... Poate că noi le ceream acum, după război, cam mult, ca și cum ofițerul poate să nu fie ofițer. Și, deși mulți cetățeni sovietici ar fi putut fi martori că românii s-au purtat omește cu populația civilă, au prevalat măturile aceluia care constataseră excesele. Iar pentru cei care au comis crime, jafuri, au suferit toți ceilalți, deși poate că fuseseră la sute de kilometri depărtare. Au început deblocările, apoi arestările. Și fiecare a murit cum a murit. Cine și cînd și de ce a avut interesul să rămînem o vreme fără armată? Și am încheiat scriind că o politică neînțeleaptă poartă în pîntece nenorocirea popoarelor, în timp ce o politică înțeleaptă pregătește zile ferice. Politica practică poate fi greșită chiar dacă idealul e just.

TINARUL : Mi s-a făcut frică...

BARBATUL : Ei, nici așa...

TINARUL : Ce au cu mine ?

BARBATUL : Ar trebui să ceri explicații.

TINARUL : Am să înaintez un memoriu.

BARBATUL : Bine, te ajut să-l redac-tezi.

TINARUL : Copiii nu trebuie să suporte păcatele părinților lor...

BARBATUL : Ce vrei să spui ? !

TINARUL : Dacă părinții au mâncat aguridă, de ce să li se strepezească dinții copiilor lor ?

BARBATUL : Citezi din biblie ?

TINARUL : Bunica a murit într-un accident...

BARBATUL : Da...

TINARUL : Și bunicul de moarte bună...

Mereu mă duci pe urme false... De ce tocmai ea ? O mașină cu număr străin... Nu s-a aflat nici pînă acum cine e proprietarul mașinii. Nu s-a aflat sau nu s-a vrut să se afle ? O lume de nebuni ! De ce a luat foc casa ta ?

BARBATUL : N-a ars !

TINARUL : A fost un foc pus ! Pus de cineva ! Cineva vrea să ne sperie. Cineva vrea să ne împiedice să facem ceva ! Sau vrea să afle ceva de la noi și în prealabil ne sperie. Tată... Acum vreo opt ani... eram încă în liceu... De la o vreme plecai în fiecare dimineață la oră fixă... Semnai condica ? Îți schimbasesi serviciul ?

BARBATUL : Probabil că aveam mai mult de lucru...

TINARUL : La bibliotecă, da ? Află că te-am urmărit, întirziam de la ore, chiuleam de la liceu și te urmăream...

În fiecare dimineață, înainte de ora șapte, te duceai acolo... Și te întorceai după ora trei, mai epuizat decît dacă ai fi împins un tren de la o gară la alta.

BARBATUL : Am auzit și un banc cu unul care împingea în vis un tren de la o gară la alta.

TINARUL : Nu mă prosti de la obraz ! Erai în anchetă ? Anchetai tu pe cineva ? Lucrai acolo ? Erai martor ? Erai în anchetă, citesc în ochii tăi că erai în anchetă. (*După o tăcere.*) Tu acolo, atunci, mie mi se retrage pașaportul, acum, ce vor de la noi... De la mine ce să vrea ? De la tine vor ceva. Ce vor de la tine ? ! Și cine sînt ei ? !

BARBATUL (*după o pauză*) : Văd că știi să păstrezi o taină.

BATRINUL : Scrie. „Nota 1. Serviciul special de informații despre o cuvîntare a mitropolitului Bălan al Ardealului. Mitropolitul a spus că nici douăzeci de Transnistrii nu pot echivala cu Ardealul pierdut. Asistența ar fi izbucnit în aplauze la care s-ar fi asociat și domnul mareșal Antonescu, care era prezent”. „Nota 2. Feldmareșalul von Manstein refuză să distribuie armament antitanc greu trupelor române dacă nu li se restabilește acestora voința de luptă, grav zdruncinată după Stalingrad”. „Nota 3. Ministrul german Killinger a informat comandamentul suprem al Wehrmachtului că Mihai Antonescu, vicepreședintele Consiliului de Miniștri, a dat dispoziții să nu se ia atitudine în presă împotriva lui Churchill și Roosevelt, a Angliei și Statelor Unite. Armata română nu mai întrebuițează armele livrate de Germania împotriva Uniunii Sovietice ci le păstrează în țară, cu motivarea că sînt necesare pentru apărarea contra Ungariei. La indicația mareșalului, jandarmeria din București a primit ordin să supravegheze intens pe toți germanii cetățeni ai Reich-ului, în special în ce privește legătura lor cu legionarii. Măsurile împotriva evreilor au fost abandonate. Mareșalul a dat ordin să nu se dea nimic Germaniei fără contraprestări. Personalități din apropierea lui Mihai Antonescu călătoresc frecvent, în special în Turcia și în Elveția.”

BATRINA : Terminat ?

BATRINUL : Da, terminat.

BATRINA : La ce te gîndeai ?

BATRINUL : Mi-a spus o poveste ciudată... Așa, tam-nisam... Vorbeam despre copii... Mi-a transmis din partea lui Fräulein Hirsch că amîndoi sînt bine, și băiatul și fata, că sînt sănătoși, învață bine și nu le lipsește nimic... După care mi-a spus, fără nici o legătură, fără nici o trecere, că adeseori, sau de regulă, așa a spus : „de regulă”, arhivării de felul lui, sau transmisioniștii trebuie să dispară...

BATRINA : Cum să dispară ?

BATRINUL : Să fie lichidați. Sau să se sinucidă.

TÎNARUL Cînd trăia bătrîna...

BĂRBATUL : Care bătrînă ? !

TÎNARUL : Iartă-mă, bunica... am auzit-o spunînd : „Cineva urmărește familia noastră de multă vreme...”.

BĂTRÎNUL „Nota 4“.

BĂTRÎNA Ai spus : „terminat“.

BĂTRÎNUL : Așa am spus ? Iartă-mă, n-am fost atent. Deci, nota 4. „Dare de seamă a Direcției Generale a Poliției. Secretarii comuniști din fabricile unde lucrează prizonierii sovietici au fost instruiți să ia contact cu cei rămași credincioși regimului bolșevic, fi vor ține la curent cu situația de pe front și le vor procura ajutoare spre a le păstra moralul ridicat“. „Nota 5. În-tîlnire între atașajii militari român și britanic la Ankara. Statul-major român a fost imputernicit de mareșalul Antonescu să transmită un mesaj din care reiese că românii nu doresc ca rușii să intre în România, dar că ei sînt gata să coopereze cu orice forță anglo-americană care intră în Balcani“. „Nota 6. Intrucît există temeri că în România ș-ar pregăti o lovitură similară cu a lui Badoglio în Italia, grupul etnic german a primit ordin să stringă date privind starea de spirit a armatei române și a populației civile. Mareșalul Antonescu condamnă aceste acțiune spunînd că germanii au dat greș pretutindeni datorită suspiciunii, brutalității, lipsei de tact și de psihologie politică“. Terminat.

BĂTRÎNA (zîmbește) : Ești sigur ?

BĂTRÎNUL : Da, asta a fost tot.

BĂTRÎNA : Deci, arhivarii ca el sau transmisioniștii ca noi, la un moment dat, mai devreme sau mai tîrziu, trebuie să dispară. Să fie lichidați. Sau să se sinucidă.

BĂTRÎNUL : A spus-o așa, ca o părere personală, ca o ipoteză, sau ca o poveste...

BĂTRÎNA : O poveste, un basm...

BĂTRÎNUL : Da...

BĂTRÎNA : De adormit copiii...

BĂTRÎNUL : Da...

BĂRBATUL : Cînd a murit tatăl meu, dumneavoastră, sau cineva de la dumneavoastră a ordonat să i se percheziționeze locuința. S-a făcut percheziție și la mine acasă și la sora mea. Știu că la dumneavoastră numai dumneavoastră puneți întrebări, totuși vă pun și eu o întrebare : ce rost au avut perchezițiile astea ?, ce căutați ?, ce credeați că veți descoperi ?

SORA Pentru ce mi se face mie percheziție ? Ce înseamnă asta ? Eu nu fac politică ! Eu n-am făcut niciodată politică și nici n-am de gînd ! M-au compromis față de vecini, în școală, m-am îmbolnăvit de șpaimă, am lipsit două zile de la catedră, soțul meu este artist, violonist, el nu face politică, o să mă lase, o să divorțeze, avem un copil, termină școala de muzică...

BĂTRÎNUL : „Nota 1. Maniu a propus să trimită un delegat special. Guvernul britanic, după ce a cerut acordul guvernului sovietic, răspunde că acest delegat nu va putea avea altă misiune decît să discute detaliile operative ale răsturnării actualului regim din România și ale capitulării necondiționate a României. Mesajul britanic urma să fie transmis prin locotenent-colonelul de Chastelain, parașutat la Crăciunul din '43 în România. Chastelain a fost prins de autoritățile românești după parașutare și este utilizat acum și de acestea ca eventual intermediar“. „Nota 2. Analiză a situației politice și militare a României întocmită la Departamentul de Război al Statelor Unite. Cînd, în iunie 1941, armatele germană și română și-au aliat forțele, românii sperau numai să izgonească trupele sovietice din Basarabia și Bucovina de nord... Astfel, românii s-au trezit într-un fel de alianță ridicolă cu un dușman tradițional... Mai mult, germanii au constrins armata română să treacă Nistrul și să înainteze împreună cu ei mult în spatele vechilor

frontiere ruse. Astăzi, românii se află într-o stingheritor de ascuțită dilemă: să capituleze și să riște o ocupație germană imediată sau să rămână pe orbita germană riscând o invazie generală rusească cu consecințe incommensurabile". Terminat. Citește.

BĂTRÎNA: Dragul meu, nu știu dacă mai are rost... dacă mai putem transmite...

BĂTRÎNUL: Adică?

BĂTRÎNA: De câteva zile am pierdut contactul cu Centrul. De câteva zile n-am mai recepționat Centrul. Centrul nu mi-a mai confirmat că a primit ultimul mesaj.

BĂTRÎNUL: De ce nu mi-ai spus pînă acum?

BĂTRÎNA: Am crezut că e o defecțiune întâmplătoare...

BĂTRÎNUL: Contactele de probă?

BĂTRÎNA: Pierdute în eter. Nici un răspuns.

BĂTRÎNUL: Trebuia să-mi fi spus.

BĂTRÎNA: N-am vrut să te alarmez. S-a mai întîmplat, dar întotdeauna Centrul a restabilit contactul într-o zi-două. Niciodată n-a durat atît.

BĂTRÎNUL: Trebuie să-i spun.

BĂTRÎNA: Poate mai așteptăm...

BĂTRÎNUL: Ce crezi că se întîmplă?

BĂTRÎNA: N-am nici o ipoteză. Poate că Centrul se teme să nu fi fost intoxicat... Poate a fost informat că noi am căzut și acum transmitem din ordinul temnicerilor noștri cînd mesaje adevărate, ca să continuăm să fim crezuți, cînd mesaje false, pentru intoxicare... În fine, nu pot să ghicesc în cafea. (*Tace, apoi.*) Ați mai vorbit?... Despre lichidări, sinucideri...

BĂTRÎNUL: Nu.

BĂTRÎNA: De ce crezi tu că a adus el vorba despre o posibilă dispariție a noastră, tocmai acum? De ce nu acum un an? De ce nu peste un an?

BĂTRÎNUL: Nu-mi dau seama...

BĂTRÎNA: Îl cunoști la fel de bine ca și mine... Știi ce nas are... A mirosit el ceva înaintea noastră?... De douăzeci de ani e urmărit de copoii din atîtea țări... A ajuns și el un fel de copoi, cu un miros extraordinar... Tocmai acum, cînd am pierdut și contactul cu Centrul... O fi bănuțit că se vor întrerupe contactele?

27

TÎNĂRUL (Bărbatului): Și am mai auzit-o spunîndu-ți: „Poate că știi prea multe, băiatule, poate că știi prea multe...” După începutul acela de iacendiu...

BARBATUL Recunosc și cele ce am scris în această scrisoare, deși nu înțeleg de ce trebuie să o rescriu, ca și cum nu eu aș fi scris-o. În fine... Am scris că la nordul și nord-estul Dunării nu există două limbi romanice, ci una singură, limba română. În epoca noastră, chiar și dialectele tind să se omogenizeze într-o limbă unică, în limba-mată, dacă se poate spune așa. Chiar dacă austriecii au statul lor, limba lor este germana. Austriecii nu vorbesc austriaca, limbă care nu există, ci limba germană. Clasicii literaturii noastre, Alecsandri, Creangă, Eminescu nu pot fi revendicați de două limbi, de două literaturi. Ei sînt clasicii unei singure limbi și ai unei singure literaturi, limba română și literatura română. Așa am scris și nu mă consider vinovat, dimpotrivă — sînt mandru. Dar nu înțeleg nici întrebarea care urmează în acest chestionar. Dacă mă pronunț pentru vreo revizuire teritorială?! Eu nu pot avea altă poziție decît aceea a partidului meu și a statului meu. Partidul nostru, țara noastră nu au, nu pot avea nici o problemă teritorială cu nimeni. Noi sîntem prietenii tuturor vecinilor noștri. Problema frontierelor e una, problema limbii și a literaturii e alta. Limba română însă este limba maternă a tuturor românilor.

SORA: Nu ți-e frică?

BARBATUL: Ba da. Mare minune dacă mai scap zdravăn din toate astea.

SORA: Chiar nu știu cum de ai curajul să le așterni pe hîrtie, ideile astea...

BARBATUL (ride): Există o zicală evreiască, de care nu prea mă țin: „Să nu spui tot ce gîndești, dar să gîndești tot ce spui...” (*După o tăcere.*) Și totuși, eu cred că, la o adică, partidul nu mă va părăsi...

SORA: Vreau să te rog ceva...

BARBATUL: Spune.

SORA: Te rog să nu-mi mai arăți mie ce scrii. Eu nu-ți pot fi prozelit. Pe mama poate că ar interesa-o... Mai bine îi arăți ei. La vîrsta ei nici nu mai are ce pierde. *Ei nu i se mai poate întîmpla nimic rău.*

BARBATUL: Crezi?

SORA: Uite, ca să mă înțelegi mai bine. La noi a fost prezentat un caz. Un student. Student, vorba vine. A urmat patru ani de facultate normal. Deci, școala primară, școala medie și patru ani de facultate normal. Relativ normal. Provine de la casa copilului.

Părinții i-au murit, amîndoi, într-un accident și acum, de trei ani, repetă anul cinci. Înțelegi? De trei ani repetă anul cinci. Nu vrea să mai termine facultatea. Nu vrea să fie reparatizat în producție. Îi e frică. Dacă societatea a avut grijă de el pînă acum, trebuie să aibă grijă și de-acum înainte. De ce, cu ce drept să-l arunce în viață, să se descurce pe propriile-i picioare? Nu știe, nu poate. Organizația de tineret îi acordă din cînd în cînd cîte un ajutor bănesc. Îl țin în cămin, îi dau masa la cantină. La mii de studenți, nu se cunoaște. Dar, cît timp? Pe ce bază? Nu a avut parte niciodată de o femeie. De o iubire. Și are douăzeci și șapte de ani. O femeie l-ar fi salvat poate. L-ar fi mîntuit.

BĂRBATUL : Refuzul. Marele refuz.

SORA : Exact.

BĂRBATUL : O să ajungă într-un azil de schizofrenici.

SORA : Probabil. Mai devreme sau mai tîrziu. Imaginează-ți — ar accepta o singură ocupație: să fie cobai la catedra noastră de psihiatrie. Obiect, material experimental. Ei bine, așa cum el nu se implică în viață, eu nu mă implic, nu vreau să mă implic în politică. Nu vreau să ajung schizofrenică. Sau, mai rău, să se creadă despre mine că sînt sănătoasă și, eu, de fapt, să fiu bolnavă.

29

BĂRBATUL : Pot să vă rog ceva? Dumneavoastră mă considerați pe mine un om bolnav. Eu vă înțeleg foarte bine. Ce s-ar face preoții fără păcătoși, avocații fără împričinați, medicii fără bolnavi? Ce vreau să vă rog? Luați-mi șireturile și cravata. Dar lăsați-mi cureaua de la pantaloni. E penibil să stau atîtea ore aici fără curea la pantaloni. Vă promit solemn că n-am să mă sinucid. Doar vă purtați foarte civilizată cu mine, absolut tovărășește...

30

BĂTRINUL : M-am sfătuit cu un tovarăș. El e de părere. În fine, e o neghiobie, parcă nu mai sîntem normali...

BĂTRINA : El e de părere...?

BĂTRINUL : Să mă interneze într-un lagăr...

BĂTRINA : Într-un lagăr?!... Iar? A doua oară?!

BĂTRINUL : Da, pentru un timp... pînă se mai stinge focul... Acolo, spune el, mi s-ar pierde urma.

BĂTRINUL : Să te interneze în lagăr cu încuviințarea ta?! Acum zece ani, în '52, te-au luat fără să-ți ceară voie... Și nu ți-au spus nici de ce te-au luat, nici de ce ți-au dat drumul... Sub ce învinuire să te interneze?

BĂTRINUL : Găsesc ei.

BĂTRINA : Găsesc ei!

BĂTRINUL : Nu înțelegi că vor să mă salveze? Unii vor să-mi ia capul, alții vor să mă salveze. De pildă, să-i scriu lui Kennedy...

BĂTRINA : Să-i scrii lui... Tu, lui Kennedy?! Ei, nu, că ești chiar bun de balamuc!

BĂTRINUL : Exact, exact, m-ar interna într-un sanatoriu...

BĂTRINA : Să te salveze? Într-un lagăr? Sau într-un sanatoriu? Nu te mai întorci de acolo. Te învinuiesc de una și te lichidează pentru cealaltă...

31

TÎNĂRUL : Dacă nu mi se dă înapoi pașaportul, cer să plec definitiv din țară.

BĂRBATUL : Ei, ei...

TÎNĂRUL : Știam că n-o să-ți convină!

BĂRBATUL : De ce să nu-mi convină? M-ar durea inima, asta da... Dar, nu e vorba, nu poate fi vorba dacă-mi convine mie sau nu. Nu mă cunoști deloc.

TÎNĂRUL : Tu poți să-mi obții pașaportul. Tu poți asta. Nu degeaba ai fost anchetat atît amar de vreme. Nu degeaba te-ai dus tu de atîtea ori în satul ăla, chipurile să te odihnești, în satul ăla neștiut de nimeni, cînd de fapt te duceai în străinătate, în atîtea țări, pe urmele cui?, poți să-mi spui și mie?, nu degeaba ai primit atîtea decorații și nu mi-ai pomenit de nici una, nimic, niciodată. Dacă nu mi se dă pașaportul, cer să plec definitiv. Cer un an, cer doi ani, cer trei ani...

DOINA : Din ce-ai să trăiești?

TÎNĂRUL : Tu nu te-amesteca!

DOINA : Ce vorbești?! Domnul cere plecarea definitivă din țară și eu să nu m-amestec! Pleci fără mine.

TÎNĂRUL : Fă abstracție de...

DOINA : Am spus, fără mine.

TÎNĂRUL : Te rog să taci!

DOINA : Văd că tu faci abstracție de mine. Pot să și plec. Eu. Chiar acum. Și chiar definitiv.

TINARUL : Acum, că nu mai ai nici o speranță să călătorim împreună...

DOINA : Ești un ticălos !

BĂRBATUL : Șantajistule ! Șantajist ordinar ! *(După o tăcere comună.)* Tu chiar crezi că eu pot să-ți obțin pașaportul ?

TINARUL : Da, așa cred.

BĂRBATUL : Tu ai spus că am fost anchetat atât amar de vreme... *(după o pauză)* : Nu ești prost.

DOINA *(siderată)* : De ce v-au anchetat ?

32

SORA : Dragul meu băiat, îți scriu la scurtă vreme după ultima scrisoare, pentru că sînt foarte îngrijorată. Eu nu vreau să te amesteci acolo în lucruri care nu te privesc. Ai hotărît să emigrezi, m-a durut tare și n-am să-ți iert asta niciodată, dar tu tot copilul meu rămii și chiar din depărtare trebuie să-ți port de grijă. Tu să nu te iei după unchiul tău, să nu îi calci pe urme, să nu uiți că acolo ești, într-un fel, tolerat. Nu spun că unchiul tău te-ar îndemna să faci ceva incorect sau ilegal, spun doar că cercetările de genul celor pe care vrea el să le facă și cu ajutorul tău, și despre care am aflat întâmplător, nu sînt de competența noastră. În special, n-aș vrea s-o cauți pe acea femeie numită Fräulein Hirsch și nici pe prietenul ei, pe care nici nu știi cum îl cheamă, și nici nu știi dacă mai trăiește. Trebuie să-ți spun că, indiferent de opinia sau ipotezele pe care le sugerează frațele meu, atât Fräulein Hirsch cît și prietenul ei, pe care nu l-am văzut de fapt decît de cîteva ori și nici nu-i rețin bine chipul, s-au purtat foarte frumos cu noi. Cît timp mama a fost într-un sanatoriu, aproape tot timpul războiului, ei au avut grijă de noi.

33

BĂTRINUL : Incepem. „Opiniile lui Iuliu Maniu despre dizolvarea Internaționalei a III-a comuniste“.

BĂTRINA *(după o pauză)* : Acum avem explicația... de ce am pierdut legătura cu Centrul.

BĂTRINUL : A fost o întrerupere.

BĂTRINA : Acum, cui transmitem ?

BĂTRINUL : Aceleași coordonate...

BĂTRINA : Pînă acum transmitem conducerii partidului nostru pentru Internațională. Acum transmitem unui stat străin ?

BĂTRINUL : Noi nu avem deocamdată decît un stat al nostru. Statul muncitorilor și țăranilor. Și dacă am fi fost arestați acum o lună și dacă vom fi arestați peste o lună, sentința nu va fi alta. Spionaj. Condamnați la moarte.

BĂTRINA : El ce zice ?

BĂTRINUL : E disperat. Complet deabusolat. Internaționala nu mai există, el ce rost mai are ?

BĂTRINA : Deci, spionaj.

BĂTRINUL : Și Maniu ține legătura prin radio cu englezii !

BĂTRINA : Și tu crezi că Antonescu o să-l condamne pe Maniu la moarte ? Continuă. Notez.

BĂTRINUL : „Maniu nu crede că puterile anglo-saxone vor reuși să anihileze influența sovietică în lume. Sovietele vor deveni un factor politic în Europa și vor exercita o influență în special asupra țărilor învecinate lor. Partidele comuniste vor juca un rol important în toate statele. Muncitorimea de la noi este cîștigată de extrema stîngă. Stalin a hotărît să dizolve Internaționala a III-a cu scopul de a da posibilitate partidelor comuniste să colaboreze cu partidele democratice la succesul războiului și la organizarea socială și politică de mîine. Maniu e bucuros că s-a desființat Internaționala a III-a. Partidul comunist își va fixa politica după împrejurările locale și apropiindu-se deci de climatul nostru național. După război, fiind hotărîți să procedăm la mari reforme sociale, Maniu va găsi baza de înțelegere cu partidul comunist. Dacă partidul comunist va încerca să profite de noua situațiune, el va duce o luptă deschisă contra lui și întrucît comuniștii nu se pot bizui decît pe masele muncitorești, reduse față de numărul copleșitor al țăranimii, avem, spune Maniu, toate speranțele să-l învingem. Maniu se așteaptă să primească sugestii în vederea unor discuții. El va sta de vorbă“. Terminat.

BĂTRINA : Spui că el e disperat ?

BĂTRINUL : Așa pare. *(După o pauză.)* Am ceva să-ți transmit, ție, din partea lui...

BĂTRINA : Mie personal ? !

BĂTRINUL : Da. Acum, însă, nota 2 pe ziua de azi. Scrie. „Într-o altă între-

- vedere, Maniu a afirmat că nu poate pleca în străinătate, deoarece nu are stabilit un angajament definitiv cu guvernele englez și american. Maniu afirmă că situația României este mizerabilă la Londra și Washington. Maniu a înțeles că tratativele cu Moscova sînt inevitabile, astfel că l-a rugat pe Beneș, președintele Cehoslovaciei, să facă bunele oficii pe lângă guvernul sovietic“.
- BĂTRINA :** Ce ai să-mi transmiți ?
- BĂTRINUL :** Citește ce-ai scris.
- BĂTRINA :** Ce ai să-mi transmiți ?
- BĂTRINUL :** El îți cere să pleci în Suedia.
- BĂTRINA :** În Suedia ? Nici mai mult nici mai puțin !
- BĂTRINUL :** Cred că ai să pleci. Chiar ai să pleci. Nu-l poți refuza.
- BĂTRINA :** Pe unde ? Cu ce pașaport ? Pentru ce ?
- BĂTRINUL :** Traseul ți-l va indica el. De pașaport îți face rost el. Pentru ce ? Ca să transmiți direct protestul lui. Împotriva dizolvării Internaționalei.
- BĂTRINA :** El nu se supune ? ! (*După o pauză.*) Internaționala nu mai există, nu-i mai putem transmite nimic. Avem o soluție să nu ținem legătura cu un stat străin. Explică-i și lui... Putem transmite în continuare Comitetului nostru Central...
- BĂTRINUL :** Comitetul nostru Central... Cine mai știe din cine e format ? Ultimul nostru congres, al cincilea, l-am ținut în '31, acum doisprezece ani, lângă Moscova... Sașa Dobrogeanu-Gherea, Fabian, Ecaterina Arbore, Lenuta Filipovici nu mai sînt... Cum de-a fost posibil ? În fine, mulți dintre ei nici nu s-au considerat vreodată ca aparținînd unei națiuni, ci doar Internaționalei. Destinul revoluționarilor ? Chiar dacă acest cordon ombilical va fi tăiat vreodată, sîngele acesta va curge vreme îndelungată în vinele copiilor. Din '40 noi trăim aici, în special tu... Dar noi am fost de atîtea ori în stradă... Noi și tovarășii noștri... De cînd Berlinul și-a întins ghearele spre noi, de cînd Hitler a venit la putere în Germania, noi am fost cei mai activi combatanți antifasciști. În '33... minierii, petroliștii, ceferiștii... Alegerile din '36... Procesul de la Brașov... 1 Mai 1939, acum trei ani, manifestația breslelor, noi, comuniștii, am transformat-o într-o demonstrație clară, anti-hitleristă, pentru independență, pentru libertatea României, pentru integritatea ei teritorială...
- BĂTRINA :** Boris ?
- BĂTRINUL :** Boris e urmărit de toate polițiile din Balcani. Ziarele îl numesc „teroristul numărul 1“, „Boris Stefanov, agentul numărul 1 al Cominternului“... Nu știi ce să mai inventeze...
BĂTRINA : Cu cine ar putea fi înlocuit ?
BĂTRINUL : M-am întrebat și eu, toată seara. Știi eu ? Poate cu tovarășul Foriș.
- BĂTRINA :** Ștefan e în țară ?
- BĂTRINUL :** Așa se spune.
- BĂTRINA :** Tovarășa Ana ?
- BĂTRINUL :** Tovarășa Ana a luat întotdeauna atitudine fermă împotriva troțkiștilor, pentru tovarășul Stalin. Cine i-a ales pe tovarășii care fac parte acum din Comitetul Central ? Au fost cooptați ? Numiți ? E statutar ? Astea sînt condițiile. E război.
- BĂTRINA :** Războiul n-a început în '31.
- BĂTRINUL :** Scormonești, scormonești...
- BĂTRINA :** Eu ?... Cînd trebuie să plec ?
- BĂTRINUL :** O să ne spună el. Cred că în cîteva zile. Așa am înțeles.
- BĂTRINA :** De unde face el rost de pașaport ?
- BĂTRINUL :** Nu știu.
- BĂTRINA :** De unde obține el informațiile astea ?
- BĂTRINUL :** Nu știu.
- BĂTRINA :** Poate că direct de la sursă. Și după război o să fie acuzat că a jucat pe două fețe, o să fie acuzat de colaboraționism. Și noi pe lângă el.
- BĂTRINUL :** Ei, nici așa !
- BĂTRINA :** După rebeliunea legionară, nu ți-a spus el că un grup de legionari i-a propus o colaborare ? Legionarii și comuniștii împreună contra lui Antonescu ! De ce n-a transmis propunerea asta la Moscova ?
- BĂTRINUL :** A rezolvat-o aici. Nici o colaborare.
- BĂTRINA :** Îi putem da crezare deplină ? (*După o pauză.*) Întrerupem transmisiile ?
- BĂTRINUL :** Poate că da. Sau mă instruiești cum să umblu cu aparatul. O să vedem .Vei lipsi vreo două săptămîni. Așa cred.
- BĂTRINA :** Dacă ar fi vorba numai de protestul lui, n-aș merge. Cu nici un preț. Dar vreau să transmit tovarășilor ideea mea. Că trebuie să avem în continuare o singură legătură, cu Comitetul nostru Central.
- BĂTRINUL :** O să fim acuzați de lașitate ! O să fim acuzați că ni s-a făcut frică și vrem să ne scăpăm pielea.
- BĂTRINA :** Chiar dacă sîntem arestați, nu are interes el, Antonescu, să ne omoare și pe noi. Acum, la spartul țîrgului... Și-apoi, omul știe cînd pleacă, nu și cînd se întoarce. Dacă nu mă mai întorc ?
- BĂTRINUL :** Ei...
- BĂTRINA :** Spune-mi, el se vede cu Fräulein Hirsch ?
- BĂTRINUL :** Uneori...

BĂTRINA : Și petrec cîte o noapte împreună...

BĂTRINUL : Ca și noi, cînd nu eram căsătoriți cu acte...

BĂTRINA : A mai adus vorba de povestea aia, cu arhivarii și transmisioniștii care se sinucid sau sînt lichidați ?

BĂTRINUL : Nu...

BĂTRINA : Nu prea ești sigur...

BĂTRINUL : Oricum, nu-mi amintesc. Sau nu i-am dat eu atenție...

BĂTRINA : Te cam blîbi... Știe el că nu i te las lui aici. Știe el că mă întorc. Știe el că nu-i las nici pe copil... Ne-am băgat mîna în tocătoarea asta, n-o să ne lăsăm tocați cu trup și suflet, eu, tu, moștenirea noastră... (*După o tăcere.*) Crezi că ar fi capabil să se sinucidă ?

BĂTRINUL : Da, îl cred în stare... Dacă ar primi și un ordin în acest sens...

BĂTRINA : Un ordin, de la cine ? !

BĂTRINUL : Nu știu... nu cred că se poate...

BĂTRINA : Nu ești prea sigur dacă e cu puțință sau nu... Meseria asta, cifrurile astea, arhiva asta, în sfîrșit, sînt ca o mină cu explozie întîrziată... Dragul meu, uită-te în ochii mei, nu-ți feri privirea. Noi doi sîntem condamnați ? El ne-a și condamnat ? Crede că doar morții știu să păstreze o taină ? Cine a scris, și cînd, despre primejdia morții prin sărut ? (*După o tăcere.*) Și cine trebuie să se sinucidă întîi ? Evident, noi. Pentru ca el să fie sigur că am făcut-o. Că am făcut-o și pe asta ! Dar noi cum putem fi siguri că o să se sinucidă și el, pe urmă ? Prostul ! După ce ne omoară va fi și el omorît ! Dacă partidele nu mai sînt secții ale Internaționalei, acest cordon ombilical trebuie tăiat, trebuie tăiat neapărat, oricît sînge ar curge. E consecința logică. Altfel, orice revoluție autentică rămîne blocată.

II

34

(*Bătrînul intră, se așază, tace.*)

BĂTRINA (*după o tăcere îndelungată*) : Nu ne confirmă ?

BĂTRINUL : Nu. (*Tace, apoi.*) Pînă cînd nu se lămuresc dacă el e mort, cum a murit, dacă a dispărut din țară, cum a dispărut, în timp ce noi doi trăim și sîntem aici... Am fost în partid. Nu mai sîntem.

BĂTRINA : Cînd a fost greu, era nevoie de noi.

BĂTRINUL : A trebuit să recunosc că, totuși, oricîtă încredere ar avea în noi, pentru partid, moartea lui, sau dispariția lui, chiar în preajma eliberării, e o problemă... Eu, în locul tovarășilor, la fel aș proceda. Și apoi, toată activitatea lui și a noastră se înscrie într-un context mai larg, mai general... E, fie că vrem, fie că nu, o problemă de istorie...

BĂTRINA : He, tare-aș vrea să văd cum o să se scrie istoria asta a noastră ! Eu, în locul lor, n-aș mai dezgropa morții. Ai fost de două ori în lagăr, să se mulțumească cu atît. Pe mine m-au dat afară de peste tot, să se mulțumească cu atît. Copiii noștri nici

nu știu ce să scrie în biografie, dosarele lor au o mulțime de pete, să se mulțumească cu atît.

BĂTRINUL : Există trei ipoteze : în august '44, sau a fost chemat de Centru și acolo i s-a șters urma, sau s-a sinucis, din ordin ori din proprie inițiativă, nu se știe, ori a fost omorît de Siguranță sau de Gestapou.

BĂTRINA : Există și a patra ipoteză a plecat din țară, dar n-a ajuns la Centru...

BĂTRINUL : De ce să fi fugit ?

BĂTRINA : Dacă ajungea la Centru și-l întrebau cum intra în posesia informațiilor pe care le transmiteam ? Ce-ar fi răspuns ? Și-a îndeplinit misiunea cu acest preț. Omul avea o anumită măreție. (*Tace, apoi.*) Și a cincea ipoteză : l-am omorît noi.

BĂTRINUL : N-au spus-o. N-au spus-o nici un moment. Nici măcar n-au sugerat-o.

BĂTRINA : Tocmai asta e suspect. De ce nu mă cheamă și pe mine ? De ce poartă toate discuțiile astea doar cu tine ? Eu le-aș spune că, în acele zile, în noaptea aceea chiar, am dorit, cel puțin am dorit nespun, din adîncul ființei mele...

BĂTRINUL : Poate că or să te cheme și pe tine... Ai fost bolnavă.

BĂTRINA : Mă menajează... Și chiar dacă l-a omorît Siguranța ori Gestapoul,

cine i-a adus pe urmele lui ? Poate că noi...

BĂTRINUL : Noi nu știam nici una dintre casele lui conspirative.

BĂTRINA Poate că l-am urmărit într-o seară.

BĂTRINUL : Totul era reglat așa ca, practic, să nu mai am timp să-l și urmăresc, să-ți și predau mesajul, să-l transmii la ora fixată...

BĂTRINA : Poate că, într-o seară, te-am așteptat după colț, mi-ai dat mesajul, am avut timp să mă întorc, să-l transmit la ora fixată, și tu ai avut timp să te întorci la locul întâlnirii și să-ți dai seama pe unde a luat-o... Sau invers, eu l-am urmărit și tu ai transmis...

BĂTRINUL : Centrul și-ar fi dat seama că nu transmii tu, că în seara aia transmite altă persoană... Fiecare transmissionist are particularitățile lui, amprentele lui în eter... Știi bine asta. Și tu n-ai ieșit niciodată din casă... Aproape patru ani... Aproape patru ani nu ți-ai văzut copiii.

BĂTRINA : E greu de dovedit că n-ai făcut ceva.

BĂTRINUL : Să dovedească ei că e altfel.

BĂTRINA : S-o caute pe Fräulein Hirsch !

BĂTRINUL : Poate că o caută.

BĂTRINA : Ai noștri ?

BĂTRINUL : Ai noștri, alții...

BĂTRINA Centrul... mai există ?

BĂTRINUL : Acum se dezvăluie că, pînă în '43, partidele aveau două conduceri... una aleasă, pusă în față, și alta, cea socotită ca adevărată, știută de foarte puțini, numită de Internațională. Chiar și partidele legale, în Franța sau în Cehoslovacia... Și la noi s-a încercat așa ceva... În '52, cînd Gheorghiu-Dej i-a scos din conducere pe Ana Pauker, pe Vasile Luca, probabil că, în ultimă instanță, despre asta a fost vorba, deznodămîntul luptei dintre conducerea aleasă, dorită atunci de partid, și conducerea impusă... Ana Pauker a fost învinuită că, prin '48, încercase un fel de înțelegere cu legionarii rămași în țară. Să fi fost o manevră politicianistă ieftină din partea ei ? Ea și legionarii, nu prea părea verosimil. Sau unii dintre legionarii, dintre cei aflați în țară sau, mai degrabă, dintre cei care apucaseră să fugă, nu erau numai agenții nemților, ci și ai altora ? Ai altora care vroiau să-l contacteze din nou ? Greu de spus. Le-am pus și eu tovarășilor o întrebare. I-am întrebat dacă n-avem interesul să publicăm toată corespondența noastră cu Centrul. M-au întrebat, la rîndul lor, dacă am păstrat arhiva. I-am privit drept în ochi și le-am spus că el, înainte de a pierde legătura cu noi, ne-a cerut ar-

hiva. Pe care i-am predat-o. (După o pauză.) Să ne așteptăm la o percheziție. Sau la cîteva... Și la copii acasă.

BĂTRINA : De ce am fi păstrat-o ? Nici acum nu știm dacă mesajele pe care le-am transmis erau autentice sau nu... Pînă cînd nu li se stabilește autenticitatea... Ca să se claseze odată dosarul ăsta trebuie să conchidă că el ori a fugit din țară, în Vest, ori s-a sinucis.

BĂTRINUL : De ce să se fi sinucis ?

BĂTRINA Era disperat. Viața lui nu mai avea nici un rost. A conspirat douăzeci de ani. La optsprezece ani făcea parte din grupurile comuniste care pretind că au întemeiat partidul, ca și cum congresul din 1921 nici n-ar fi avut loc... Douăzeci de ani din țară în țară, din taință în taință. Ca o cîrțită... care nu mai suportă lumina.

BĂTRINUL : Tovarășii noștri nu prea se pricepe la psihologie. Psihologia nu e punctul lor tare.

BĂTRINA : Ei ne anchetează din proprie inițiativă ? E o acțiune a conducerii noastre ? Au trecut aproape douăzeci de ani de la eliberare... Sau le cere altcineva să ne cerceteze ?

BĂTRINUL Nu mi-am dat seama. Mi-am pus și eu întrebarea asta, dar numai în gînd. Așa că nu mi-am dat seama.

BĂTRINA : A șasea ipoteză : l-a lichidat Fräulein Hirsch.

35

BĂRBATUL : Într-o altă scrisoare afirmam că, oricît ar părea de surprinzător, tocmai modul în care s-a împlinit actul de la 23 August este fondul disputei, fondul reproșului care ni se adresează. În vara aceea, după conferința de la Teheran, în condițiile relativului dezinteres al lui Roosevelt față de Europa de Est, Churchill și Stalin, poate că pe la spatele președintelui american, au convenit, mai mult tacit, că România rămîne în sfera de interese sovietică, în schimbul Greciei, care rămîne în sfera de interese britanică. S-a propus ca 90% din problemele românești să fie de competență sovietică și 10% de competență occidentală, 90% din problemele grecești rămîneau în competența englezilor și doar 10% în competența sovieticilor, iar în Iugoslavia s-a propus un raport egal : 50%—50%. Grecia era atunci pentru englezi mult mai importantă decît România. Grecia însemna pentru englezi acoperirea dinspre nord a drumului spre

și prin Suez. Englezii trebuiau să se instaleze în Grecia. Așa se explică, printre altele, amestecul englez și amestecul sovietic în Iugoslavia, conflictul Stalin-Tito, războiul civil din Grecia. Ei bine, 23 August a fost realizat fără știrea nimănui. În opt zile, întreg teritoriul românesc de atunci, și în primul rînd Capitala, fusese curățat de germani prin propriile noastre mijloace. Știi cum au denumit istoricii anglo-americani ziua de 23 august? „Un fulger din senin”. A fost o mare surpriză pentru toți. Pentru nemți în primul rînd. Dar și pentru aliați. Ambasadorul american la Moscova, Harri-man, a cerut lămuriri sovieticilor și ei i-au răspuns că nu știu nimic. Asta nu se prevăzuse. Și chiar dacă s-a creat impresia că Pătrășcanu nu reprezenta oficial partidul comunist, că el putea fi oricînd dezavuat de partid pentru colaborarea cu regele și cu armata, actul de la 23 August a demonstrat că politica românească se face la București, că noi existăm, că trebuie să se țină seama de noi, că nu sîntem un simplu obiect de tîrg, ci un subiect al istoriei. Iată ce nu ni se iartă, iată pentru ce trebuie să plătim. Mă întrebați, stimați anchetatori, cum de am curajul să aștern toate astea pe hirtie. Poate că nici nu e curaj, poate că am și eu pe cineva în spate, poate că mă ocrotește și pe mine cineva, poate că acționez chiar din înalt ordin. Poate că în conducerea partidului se află cineva care mă orientează și veghează asupra mea. Oricum, vă mulțumesc că mi-ați lăsat cureaua de la pantaloni. E un gest de omenie, chiar de curtoazie față de mine, v-ați făcut mai buni, mai blînzi... Și eu am crescut în propriii mei ochi.

36

AL DOILEA TINĂR : Pensiunea merge bine. Căii sînt sănătoși, curați, bine hrăniți, bine țesălați, arată minunat. Stăpînii lor sînt foarte mulțumiți. La sfîrșit de săptămînă, echitația decurge mai mult decît satisfăcător. Apropo, numele de Fräulein Hirsch îți spune ceva ?

37

BĂRBATUL : Pentru ce te-au chemat ?
TINĂRUL : Întîi, o completare la biografie. De ce n-am spus că bunicul a fost

de două ori internat în lagăr. Chiar a fost ?

BĂRBATUL : Nu știu.

TINĂRUL : Asta am spus și eu. Că n-am știut și că nu știu. Că tu nu mi-ai spus niciodată nimic.

BĂRBATUL : Dacă n-a fost condamnat, e ca și cum n-ar fi fost arestat. Dosarul s-a clasat. Și altceva ?

TINĂRUL : Vor să-mi dea de lucru. Aici.

BĂRBATUL : Ce ?

TINĂRUL : Tot un dicționar. Intocmit pe plan local.

BĂRBATUL : Ești cam cosmopolit.

TINĂRUL : Astăzi, tată, doar producțiile internaționale contează. Așa că am refuzat.

BĂRBATUL : Tot mai sperî un scandal ?

TINĂRUL : Că-l sper, că nu-l sper, tot va izbucni.

BĂRBATUL : Joci tare. Ți-aș propune ceva... Poate că te va interesa. Tot n-ai nimic de făcut deocamdată. Citește asta.

TINĂRUL : „La Departamentul de Stat al Statelor Unite s-a întocmit un proiect referitor la ocuparea și conducerea militară a României”. (*Parcurge rapid textul.*) Americanii au redactat proiectul ăsta ?

BĂRBATUL : Americanii.

TINĂRUL : Cînd ?

BĂRBATUL : În ianuarie 1944.

TINĂRUL : A fost publicat vreodată ?

BĂRBATUL : Nu.

TINĂRUL : Tu de unde-l ai ?

BĂRBATUL : Citește-l.

TINĂRUL : Duri, foarte duri... Mult mai duri decît au fost pînă la urmă rușii. Ce se urmărea ?

BĂRBATUL : Capitulară să fie atît de neatractivă încît românii să lupte, ca și nemții de altfel, pînă la sfîrșit, și atît ei cît și rușii să iasă cît mai slăbiți din război. Citește-l și pe ăsta.

TINĂRUL : „La Londra s-a acceptat principiul participării comuniștilor la rezistența antifascistă și la capitulară României...” (*Parcurge repede textul.*) 25 ianuarie 1944.

BĂRBATUL : Decît un guvern militar sovietic, variantă luată în considerare la un moment dat de americani, englezii preferau în România un guvern național provizoriu, cu participarea comunistă... Era o dilemă. Citește și asta.

TINĂRUL : „Se pare că anumiți domni de la ambasada română din Stockholm, unul care ar acționa în numele opoziției, inclusiv al regelui Mihai, și altul care pretinde că acționează în numele mareșalului Antonescu, ar fi încercat, fiecare separat, să intre în legătură cu doamna Kollontai, ambasadoarea sovietică în Suedia. Bătrîna doamnă pare tentată să sondeze ambele legă-

turi. Nu este exclus ca rușii să creadă că mareșalul Antonescu ar putea întoarce armele contra nemților mai lesne decât ar putea să o facă opoziția". (După o pauză.) Se spune că Alexandra Kollontai a fost o femeie frumoasă.

BĂRBATUL Așa se pare.

38

AL DOILEA TINĂR: Poți să fii foarte sigură, dragă mamă, că eu aici mă ocup numai de meseria mea și de prietena mea. Nu mă amestec în nimic incorect sau ilegal. Așa că, fii cât se poate de liniștită. Unchiul meu nu are și nu poate avea nici o influență asupra mea.

39

BĂTRINUL: Începem. „La Ministerul de Externe britanic s-a întocmit o notă privind activitatea partidului comunist român. Partidul se organizează pe o bază națională după dizolvarea Cominternului. Cțiva comuniști s-au opus hotărării de dizolvare a Cominternului. Majoritatea partidului a acceptat însă această directivă a Moscovei. Două delegații comuniste s-au prezentat la domnul Maniu cu un program minim de colaborare, care prevede, printre altele, abandonarea imediată a războiului hitlerist, răsturnarea guvernului trădătorului Antonescu, formarea unui guvern național cu participarea tuturor partidelor și organizațiilor patriotice, restabilirea libertăților democratice, pedepsirea tuturor criminalilor de război în cap cu Antonescu, pedepsirea asasinilor și jefuitorilor evreilor, moldovenilor...”

40

TINĂRUL: Cum adică „jefuitorii moldovenilor”? ... Românil, jefuitorii...

BĂRBATUL: Citește mai departe.

41

BĂTRINUL: „...pedepsirea asasinilor și jefuitorilor evreilor, moldovenilor, rușilor și ucrainenilor, eliberarea popu-

lației din Transilvania de Nord. Domnul Maniu a răspuns că nu poate stabili deocamdată nici o colaborare. Se vede că, deși domnul Maniu va fi obligat în cele din urmă să accepte renunțarea la Basarabia, el preferă să declare aceasta numai după o înțelegere generală cu Națiunile Unite”.

42

TINĂRUL Cînd a fost condamnat Maniu?

BĂRBATUL: În '47.

TINĂRUL: Pentru ce?

BĂRBATUL: Complot, trădare...

TINĂRUL: Posibil... Tot ce se poate... Cred însă că a atîrnat greu la cîntar și atitudinea lui, din '43—'44, în problema granițelor. Aici scrie că, deși trupele noastre, în ianuarie 1945, luptaseră eroic în Budapesta, casă cu casă, stradă cu stradă și mai aveau doar un kilometru de parcurs pînă la Dunăre, într-o noapte au fost retrase și mutate pe alt front. De ce?

BĂRBATUL: Cineva a considerat, probabil, că nu se cuvine ca armata română să elibereze chiar Budapesta de hitleriști și de horthyști. Dar, populația maghiară i-a primit în general bine pe români.

43

BĂTRINA Ce-a spus?

BĂTRINUL: Despre tratativele, așa-zisele tratative de la Stockholm, cu tovarășa Kollontai, așa le-a numit el, „așa-zisele”, a spus că n-o să iasă nimic.

BĂTRINA: Știe el ce știe.

BĂTRINUL: Despre faptul că vom transmite mesajele Comitetului nostru Central din emigrație, a zis: „normal”.

BĂTRINA: Nu s-a bucurat.

BĂTRINUL: Nici nu s-a bucurat, nici nu s-a înfrîst. Nu-i poți citi nimic pe față. Despre faptul că vom primi și noi mesaje de la Centru, pe care i le vom transmite lui, a zis: „interesant”.

BĂTRINA: Nu ți-a spus, el cui le va transmite mai departe?

BĂTRINUL: Nu l-am întrebat.

BĂTRINA: Copiii?

BĂTRINUL: Sînt sănătoși. Se pare că școlile se vor încheia anul ăsta mai

deverme. Se așteaptă înari bombardamente.

BĂTRINA : Cum a apreciat munca mea în Suedia ?

BĂTRINUL : Ți-ai făcut datoria.

BĂTRINA : Ce-a zis când i-am înapoiat protestul împotriva dizolvării Cominternului, ca și cum nici n-ar fi fost primit ?

BĂTRINUL : A băgat plicul în buzunar, după ce s-a convins că îi aparține. Ca și cum ar fi primit o sentință.

BĂTRINA : Avem ceva de transmis ?

BĂTRINUL : Da. Notează. „Nota 1. Deținutii comuniști de la Caransebeș au fost transferați în lagărul de la Tîrgu Jiu”.

BĂTRINA : Mă gândesc la Fräulein Hirsch... O nemțoaică în partidul nostru. Nu ți se pare ciudat ?

44

SORA : Dragul meu băiat, eu nu știu de ce vrea fratele meu să meargă chiar pînă în pinzele albe, de ce tot scormonește și nu se mai oprește. Dacă Fräulein Hirsch ar avea pe cuget moartea mamei mele, asta ar însemna să presupunem că între ele a fost o mare răfuială. Dar nu-mi pot imagina că părinții mei l-au omorît pe prietenul lui Fräulein Hirsch, despre care, ce-i drept, nu mai știm nimic, ca și despre ea de altfel, de când au început bombardamentele anglo-americane asupra Bucureștiului. Eu nu pot să cred că Fräulein Hirsch ar fi avut să-i plătească polița asta mamei mele. Nu spun prin asta că fratele meu chiar așa a spus că s-ar fi întîmplat lucrurile, dar, prin tot ce face,⁶ într-acolo ne sugerează că se îndreaptă. Te rog să nu-l urmezi. Aș fi fericită să aflu că atît Fräulein Hirsch cît și prietenul ei nu mai sînt în viață.

45

TÎNĂRUL : De ce mă implici și pe mine ?

BARBATUL : Spuneai că, într-o cameră de hotel vecină cu a ta, într-o țară străină, cîțiva înșl vorbeau despre mine. Ești implicat din acel moment. Din acea noapte.

TÎNĂRUL : Tu ai raportat ce ți-am spus eu și mie mi s-a retras pașaportul.

BARBATUL : Posibil.

TÎNĂRUL : Ca să fiu apărat, să nu fiu expus.

BARBATUL : Posibil.

TÎNĂRUL : Și acum ?

BARBATUL : Vom vedea.

TÎNĂRUL : Care e problema ?

BARBATUL : Să le dăm publicității.

TÎNĂRUL : De ce n-o faceți ?

BARBATUL : Arhiva trebuie completată. Și, cel mai important lucru, trebuie să stabilim autenticitatea fiecărui text. Să nu putem fi dezmințiți. E o datorie de partid și o datorie națională să le dăm publicității.

TÎNĂRUL : Eu ce-aș avea de făcut ?

BARBATUL : Am propus să te ocupi în continuare de dicționar. Și, în fiecare țară în care ajungi, să încerci, pe căile cele mai legale, să ajungi la surse. Avem nevoie de textele originale, de microfilme etcetera.

TÎNĂRUL : Mă arunci în gura lupului.

BARBATUL : Repet, pe căile cele mai legale. Și, vei fi protejat. Dacă altcineva se amestecă, vei fi protejat.

TÎNĂRUL : De ce nu te duci tot tu ?

BARBATUL : De la o vreme mi s-au cam închis ușile. Cineva le blochează. Cu bani, cu amenințări, cu șantaj, cu troc...

TÎNĂRUL : În foarte scurtă vreme, voi fi suspectat că îți calc pe urme.

BARBATUL (tace, apoi) : Vei avea acces doar la arhivele oficiale.

TÎNĂRUL : Urmărești tu și altceva. Ai tu alt scop. Alt mobil. Norocul tău că treaba mi se pare absolut pasionantă.

BARBATUL (zîmbesc) : Oricum, din acea noapte ești implicat. N-ai cum să scapi. Nici eu, nici tu n-avem scăpare.

46

AL DOILEA TÎNĂR : Am primit traseul. E bine. Excursia se va desfășura normal. Călăreții mei, mulți diplomați, mai ales soțiile lor, ne adoră. Diplomații — pe prietena mea și pe maică-sa, soțiile — pe mine. Să nu-ți închipui că sînt îngîmfat. Vărul meu va fi primit pretutindeni, cu soția lui, pe care de-abia aștept să i-o cunosc, ca un lord. În jurul lor vor fi mereu cîțiva băieți de treabă, în caz de eventuală urgență. Vă îmbrățișez. Despre Fräulein Hirsch, nimic nou.

BĂTRINUL : Incepem. „Ministrul român în Suedia, Nanu, a trimis ministrului belgian la Stockholm o notă conținând opiniile oficiale românești privind capitularea necondiționată a României. România refuză categoric să fie trecută în rîndul țărilor agresoare. De parte de a fi un stat agresor și fascist, România este o victimă a numeroase agresiuni. Primul an de război, la care România n-a participat, a costat-o o serie de teritorii. La 14 decembrie 1939, Anglia a informat România că garanția dată în luna aprilie a celuiui an nu va putea funcționa în cazul unui atac decît dacă Turcia va intra în război și Italia va fi neutră, condiții care nu s-au realizat. România a fost prevenită că, dacă s-ar opune ultimatumului din 26 iunie 1940, va fi atacată imediat de Ungaria și Bulgaria, sprijinite de Germania și Italia. Statul român ar fi dispărut. Izolată de toate puterile Europei, România nu se afla înconjurață decît de dușmani. Berlinul preconiza ocuparea întregii Transilvanii de către Ungaria și a restului țării prin intermediul unui guvern legionar. România considera, ca și puterile anglo-saxone de altfel, că Rusia, în urma pactului germano-rus din 23 august 1939, se afla în tabăra germană. Regimul parlamentar al României a fost dizolvat tocmai pentru a se împiedica venirea la putere a legionarilor. Puterile occidentale sînt responsabile de soarta tragică a României. De altfel, încă la 5 octombrie 1939, domnul Churchill a analizat cu o clarviziune admirabilă consecințele pentru sud-estul Europei ale politicii engleze și franceze față de Germania. România este dispusă să capituleze acum fără ca prin aceasta să recunoască în nici un fel că merită epitetul cu care a gratificat-o șeful guvernului sovietic. România a continuat pînă în 1940 politica sa antigermană. România nu este încurajată să capituleze nici de declarațiile americane că soarta țărilor învinse este de-acum hotărîtă. România ar accepta o capitulare imediată dacă trupele anglo-saxone ar debarca în România sau în apropiere. Chiar și Rusia are interesul să scurteze războiul, astfel că nu are interes să impună României

condiții prea dure, un tratament pe care istoria îl va dovedi ca nemeritat. Cheia problemei o reprezintă pretențiile Rusiei și angajamentele luate față de Rusia de către puterile occidentale. Ministrul belgian a transmis acest document legației americane din Londra. Ministrul american la Stockholm consideră acest document al ministrului român foarte lung și nerealist”. Terminat.

BĂTRINA : El ce a spus ?

BĂTRINUL : Că nu stă în picioare. Trebuia să ne fi aliat cu Moscova. Chiar dacă Germania ne-ar fi cotoplit.

BĂTRINA : Antonescu să se fi aliat cu Moscova ? Sau Carol al II-lea ?

BĂTRINUL : Continuăm. Notează. Incepem. „Mesajul lui Churchill către șeful diplomației engleze, Eden. Obiectivul nostru este de a-i ajuta pe ruși să avanseze. Se pare că Stalin și Molotov au vederi realiste și logice asupra situației. Îi vom face să înțeleagă că apreciem aceasta. 31 martie 1944”. Terminat. Ultimul mesaj din seara asta. Incepem. „Telegrama lui Killinger, ministrul german la București, către Berlin. Dacă nu se reușește oprirea rușilor, România este obligată să capituleze, ceea ce ar avea ca urmare, probabil, căderea Bulgariei și intrarea în război a Turciei. Pierderea regiunii petrolifere ar însemna o catastrofă pentru Germania. 1 aprilie 1944”. Terminat.

48

BĂRBATUL : Politica ? În dimineața de 23 august 1944, Antonescu l-a invitat pe Fielderman, lider al centralei evreilor. Întrevederea a durat o oră și jumătate. Ce ajutor mai putea aștepta Antonescu ? Ce mai spera el de la evrei ? Trebuie să fi fost chiar disperat, dacă și-a călcat într-atît pe inimă, dacă el, tocmai el, și-a strivit în picioare astfel mîndria. Armata Roșie înainta spre Focșani și Galați. Seara, Antonescu era arestat.

49

BĂTRINA : Am primit un mesaj de la Centru. Trebuie să i-l transmiți lui. Notează.

BĂTRINUL : Te ascult.

BĂTRINA „Declarația guvernului sovietic. Guvernul sovietic informează că unitățile de înaintare ale Armatei Roșii, urmărind armatele germane și trupele române aliate cu acestea, au trecut în câteva puncte râul Prut și au pătruns pe teritoriul românesc“. Așa sună comunicatul lui Molotov. „Comandamentul Suprem al Armatei Roșii a ordonat unităților sovietice să nimicească inamicul pînă la înfrîngerea totală și captulare. În același timp, guvernul sovietic declară că nu urmărește scopuri de cucerire a nici unei părți din teritoriul românesc sau de schimbare a regimului social existent în România și că intrarea trupelor sovietice în România este dictată în exclusivitate de necesitatea militară și de continuarea rezistenței opuse de trupele dușman. 2 aprilie 1944“.

50

AL DOILEA TÎNĂR: Dragă mamă, chiar mi-ai sugerat sau n-am înțeles eu bine, să-i scriu unchiului meu că Fräulein Hirsch ar fi murit? Tu chiar nu-l cunoști? Îți închipui că se va mulțumi cu ce-i spun eu și că nu va verifica, nu va scormoni tot pămîntul? Ce aş face eu dacă, ferească Dumnezeu, tu ai fi murit într-un accident și eu aş bănuî că a fost un asasinat? Și totuși, tu, scumpa mea, chiar ai premoniții.

51

BĂRBATUL (*aproape zimbînd*): Minți, băiatule...

TÎNĂRUL: Mint? Doina, spune-i tu dacă mint! Pe mine nu mă crede!

DOINA Nu minte, zău. A fost fantastic. La cazinou n-am fost, n-aveam atîția bani ca să riscăm să rămînem muritori de foame pe acolo, în schimb ne-au invitat la două recepții. Sus, în castel, îți închipui ce minunăție, o recepție în picioare...

BĂRBATUL: În picioare?!

DOINA Da, oferită de primul ministru...

TÎNĂRUL Cocteil, draga mea...

DOINA: Mă rog... fără tacîmuri, sau, mai bine zis, cu farfurii de carton, drept-unghiulare, cu stema prințului imprimată în relief, pe care erau, închi-

puie-ți, cartofi prăjiți, atît, doar cartofi prăjiți, bineînțeles nici unul ars, chelnerii serveau în completare niște sandvișuri minuscule, cît o cutie de chibrituri și groase de un milimetru...

TÎNĂRUL: Hai, doi...

DOINA Fie, doi milimetri, treacă de la mine, unse cu diverse paste, în schimb băutura, whisky, campari, cinzano, la discreție, groaznic! Și într-o seară, altă recepție, în aer liber, pe malul Mediteranei, cu focuri de artificii, și cu program de striptis, striptizoaiice aduse de la Paris, ne-au așezat la masa primarului, românii sînt cineva în Europa asta, nu?...

TÎNĂRUL ...și primarul spunea, credea că noi nu-l auzim, sau dimpotrivă, că dacă vedem cită libertate e acolo, acolo rămînem, nu ne mai întoarcem, cerem azil politic... Pe ea o crezi?

BĂRBATUL: Dar de lucrat cînd ați mai lucrat?

TÎNĂRUL Ț Am și lucrat.

BĂRBATUL: Sau dicționarul ăla se face singur?

DOINA A lucrat, zău c-a lucrat. În fiecare dimineață, dezbateri, colocvii... Dar, serile... Serile sînt minunate acolo!

52

TÎNĂRUL: Bună!

DOINA: Ia te uită!

AL DOILEA TÎNĂR: Bună!

TÎNĂRUL: Ce-i cu tine aici?!

AL DOILEA TÎNĂR: Asta-i bună! Ce-l cu voi aici?!

TÎNĂRUL: La o sesiune.

AL DOILEA TÎNĂR: O sesiune? Minunat! Să bem pentru sesiunea asta! Altfel, cum și cînd ne-am mai fi văzut? De aici vă iau cu mașina și vă duc la pensiunea noastră...

TÎNĂRUL: Ai o pensiune?

AL DOILEA TÎNĂR: Da. O pensiune de cai.

DOINA: De cai? Nu se poate! Sînt frumoși?

AL DOILEA TÎNĂR: Superbi! Știi să călărești?

DOINA: Puțin...

AL DOILEA TÎNĂR: Foarte bine. Ai să ți-l alegi pe cel mai frumos și mai blînd. De luni pînă vineri sînt la dispoziția noastră. Vă prezint și prietenei mele, și maică-si... De fapt, pensiunea e a lor...

TÎNĂRUL: Îi știi pe ăștia trei?

AL DOILEA TÎNĂR: Pe ăștia? De unde?!

TINĂRUL : Parcă sînt de la poliție...
AL DOILEA TINĂR : Aș! Poliția nu
arată așa. Să bem! Și să mergem... În
noaptea asta nu dormim!

53

BĂRBATUL : Trebuie să vă mărturisesc, stimați tovarăși, că mă bucur doar pe jumătate. Faptul că ancheta a luat sfîrșit și că dosarul meu a fost clasat, sigur, îmi aduce oarecare liniște. În același timp, pierd prilejul, pe care mi l-ați oferit atîta vreme, să spun exact ce gîndesc. Eu cred că noi trebuie să spunem exact ce gîndim. Nu ca să ne dăm pe mîna cuiva, dar pentru ca partidul să știe mereu tot adevărul. Noi nu putem fi cetățenii unei utopii, oricît de frumoasă ar fi ea. Noi sîntem mereu pîndiți de utopie, pentru că imaginarul nu e străin de realitate, nu e în afara noastră, dimpotrivă, e în noi, parte integrantă a realității, a existenței. Și foarte puțini oameni pun răul înainte. Ce sînt zeii, ingerii, altceva decît o imagine a unui trecut pe care ni-l imaginăm minunat în fața unui prezent contradictoriu? Fiecare epocă tînde să impună o imagine bună despre ea însăși. Dar, în fața gîndirii critice nu există tabu-uri. Eu cred că dacă libertatea și bunăstarea sînt reale, nu există pericol pentru socialism. Nici o maladie nu ne poate contamina dacă socialismul e socialism. Doar că, starea de sănătate nu se menține de la sine și nici prin ordin. Dacă vrem să fim buni comuniști, trebuie să ne întrebăm mereu și mereu: de ce sîntem comuniști? Mereu să ne punem în cauză. Dacă mă gîndesc bine, de-abia de acum înainte — sîntem doar în a doua jumătate a deceniului al șaptelea, nu? —, de-abia de acum înainte putem spune ce gîndim. De acum înainte, după atîtea experiențe, socialismul e pregătit, e copt pentru adevărata lui împlinire. Sper să nu fie și asta o utopie.

54

TINĂRUL (confruntă documentele împreună cu Bărbatul) : „Mesajul mareșalului Antonescu după vizita la Hitler. Dacă România se hotărăște să reziste noilor cereri germane, pe ce sprijin de forțe aeropurtate poate conta din par-

tea aliaților? Ce poziții au aliații în problema Transilvaniei? Carta Atlanticului se aplică și României? În caz extrem, mareșalul intenționează să se retragă în Iugoslavia și să colaboreze cu Tito. 29 martie 1944”. „Mesaj britanic către guvernele Commonwealthului. L-am informat pe Antonescu că vrem să întreprindem puternice raiduri aeriene asupra obiectivelor pe care el le va propune. I-am atras atenția asupra declarației Molotov. I-am cerut să răspundă dacă acceptă condițiile guvernului sovietic, cu care aliații sînt întru totul de acord. 8 aprilie 1944”. „Secretarul de Stat american, Cora. ll Hull, despre situația din România. Au început convorbirile de la Cairo. Atît guvernul și regele cît și opoziția sînt dornici să facă o schimbare a frontului. Guvernul dispune de posibilități mai mari. Pentru o eventuală lovitură de stat, este nevoie de o acțiune imediată a aliaților, inclusiv o debarcare la Constanța”. Secretarul de stat a spus că debarcarea numai rușii sînt în măsură să o facă. Pînă aici, e corect?

BĂTRINUL : Corect.

TINĂRUL : Toate știrile astea proveneau dintr-o singură sursă?

BĂRBATUL : Nu. Eu am găsit arhiva incompletă. Treptat, ea a fost completată. Cu ajutorul mai multor tovarăși. Și, dacă îmi este permis să spun, de la un moment dat, chiar din înalt ordin. Dar asta rămîne între noi. Atunci, la începutul lui aprilie 1944, toate aspectele situației politice și militare a României s-au strîns într-un singur ghem. Au fost citeva coincidențe de-a dreptul stranii.

55

BĂTRINUL : El e foarte descumpănit. La Cairo a sosit prințul Știrbey. Nu se știe dacă numai din partea lui Maniu sau și din partea lui Antonescu. La 2 aprilie a intervenit declarația tovarășului Molotov. Pe 4 aprilie au început bombardamentele americane. Și tot pe 4 aprilie, tovarășul Foriș a dispărut.

BĂTRINA (absentă) : A dispărut?

BĂTRINUL : Nu s-a mai putut lua legătura cu el. A dispărut din casa conspirativă în care se afla. El vede aici mîna celor de la Tîrgu Jiu. S-a primit și o notă. Comitetul Central a fost dizolvat și o conducere provizorie a fost numită. Întreaga activitate a partidului se organizează pe baze de război. El se întrebă dacă reprezentanța

noastră de la Moscova a fost înformată și dacă a aprobat aceste măsuri.
BĂTRINA Despre copii ce a spus?
BĂTRINUL Fräulein Hirsch e de acord. Copiii vor pleca în refugiu, la rudele tale, fără ea.

56

TÎNĂRUL : „Autoritățile românești sînt de părere că acțiunea comunistă în România continuă să fie subordonată intereselor U.R.S.S., dizolvarea Cominternului fiind un act pur formal de oportunitate politică. 10 martie 1944.”
„Mesaj către Secretarul de Stat al Statelor Unite. Mareșalul Antonescu a fost invitat la Cartierul general al lui Hitler. Generalul Wilson, comandantul suprem al forțelor aliate din Mediterana, a trimis în aceeași zi următorul mesaj mareșalului Antonescu : «Nu trebuie sub nici un motiv să mergeți la Hitler. Ar însemna că România va colabora pînă la sfîrșit cu Hitler. Dumneavoastră trebuie să capitulați imediat și trupele române să nu mai lupte cu rușii. Condițiile de pace care vor fi impuse României vor depinde de măsura în care ea va contribui la înfrîngerea Germaniei.»”. „Scrisoare a lui Molotov către guvernul britanic. Se telegrafiază ca un mesaj al guvernului britanic către Maniu. «Guvernul sovietic este gata acum să încerce să stabilească un contact cu Antonescu. Guvernul britanic este surprins. El nu credea că rușii vor merge atît de departe, ținînd seama că oricum armata sovietică va invadea România. 27 martie 1944»”. „Statul-major american. Era de prevăzut că problema capitulării României va fi exclusiv în mîna rușilor. 28 martie 1944”. Al treilea mesaj al lui Molotov : „Dacă domnul Maniu pregătește o lovitură contra germanilor și răstoarnă guvernul Antonescu, guvernul sovietic este gata să-i vină în ajutor. 29 martie 1944”. „Întrevedere între Eden și ambasadorul sovietic la Londra. Eden i-a explicat lui Gusev rostul misiunii lui Chastelain în România, pe lîngă Antonescu și pe lîngă Maniu. Eden a accentuat că Grecia este inclusă în zona anglo-americană de operații, și de aceea anglo-americanii așteaptă de la sovietici același ajutor pentru politica lor din Grecia pe care l-au dat ei sovieticilor în România. 5 mai 1944”. „Propunerea americană privind sistarea convorbirilor de la Cairo. 1 iunie 1944”. „Raport al șefului grupului etnic german din România către Himmler. Este necesar

să fie modificat guvernul și să ținem acest stat ca partener de luptă prețios, și să-i slăbim astfel pe români și biologic, încît după război ei să nu mai poată să se reextindă în spațiul carpatic. În noul guvern îi vom introduce mai tirziu și pe legionarii. Andreas Schmidt. 2 iunie 1944”.

BARBATUL Legionarii ? În timpul pogromului din București, din ianuarie '41, au asasinat un maior din armata română, numai pentru că era evreu.

TÎNĂRUL : Evreu, maior în armata română ?

BARBATUL : De ce te miri ? E o imagine falsă că evreii sînt numai negustori. Dacă ar fi așa, nu și-ar putea construi un stat. Maiorul se numea Sami Röder. Cînd legionarii au venit să-l ia, el nu le-a deschis imediat, ci mai întîi și-a îmbrăcat repede uniforma de gală, cu toate decorațiile. Credea că îi vor respecta măcar uniforma de ofițer român. Iluzii ! L-au luat, l-au schingiuit și l-au omorît fără să țină seama de nimic.

57

BĂTRINA : Dacă vine...

BĂTRINUL : Nu s-a întîmplat niciodată să nu vină. Mereu în alt loc, mereu la altă oră, el vine, extrem de punctual, conspirația i-a intrat în singe...

BĂTRINA : Umblă înarmat...

BĂTRINUL : Precis...

BĂTRINA : Dacă vine, încearcă să-l tragi de limbă.

BĂTRINUL : Ești naivă dacă-ți închipui că se lasă tras de limbă. Povestea aia ne-a spus-o ca să ne încerce.

BĂTRINA : Nu cred. Cred că ne va cere să ne sinucidem. Și dacă n-o facem, ne va lichida. Problema e : cînd ?

BĂTRINUL : Centrul nu poate da un asemenea ordin.

BĂTRINA : E inițiativa lui. Fanatismul lui. Ia-o și așa.

BĂTRINUL : Mai bine nu-ți spuneam...

BĂTRINA : Se poate întîmpla orice... să fim călcați de o mașină...

BĂTRINUL : Amîndoi odată ? !

BĂTRINA : Sau Siguranța să ne aresteze, să stoarcă tot ce se poate stoarce de la noi și apoi să fim condamnați și executați ca spioni... Dar cum să dea cei de la Siguranță peste noi ? Doar dacă-i aduce cineva de mîină pînă aici... Dragul meu, dacă vrem să supraviețuim, trebuie să facem noi prima mutare... Dacă îl lichidăm noi...

BĂTRINUL : Ascultă !

BĂTRINA : Dacă îl lichidăm noi, Centrul își va da seama că ceva nu e în re-

gulă, ori cu el, ori cu noi, sau cu toți trei. Și va parașuta alt emisar... Care ne-ar căuta... Deci, el ne va ține în viață cât timp Centrul va menține legătura cu el. Asta înseamnă că sau noi, sau el, trebuie să dispărem, definitiv, chiar în ziua aceea, sau în noaptea aceea... Când ai noștri îl vor căuta, când ai noștri ne vor lua la întrebări, vom spune că nu l-am mai văzut, n-a mai venit la ultima întâlnire, nu-i cunoșteam casele conspirative, vom spune numai adevărul, n-or să ne poată acuza de nimic...

BATRÎNUL : Știu ei să ne facă să vorbim... Ar vorbi și pietrele.

BATRÎNA : Noi nu vom vorbi. Și atunci, ca și acum, fiecare zi câștigată e o zi câștigată. El nu are pe nimeni. Poate doar pe Fräulein Hirsch. Noi avem copiii. Pentru ei, trebuie să trăim ! În ziua aceea, în noaptea aceea chiar, când în jurul nostru totul se va prăbuși, chiar în pragul zorilor noi, sau ei sau noi doi, altă soluție n-avem.

BATRÎNUL : E inutil, draga mea. Când am acceptat misiunea asta, puteam ști dinainte finalul. Știam că noi doi trebuie să tăcem în eternitate.

BATRÎNA : Ei bine, nu. De tăcut, o să tăcem. Dar vom trăi. Cândva or să dea de urma lui. Găsim noi soluția. Vor da de urma lui cine știe când, peste ani și ani, când nu vom mai fi...

BATRÎNUL : Și numele noastre vor fi improșcate cu noroi.

BATRÎNA : Sau dimpotrivă ! Tu chiar nu vrei să pricepi că el nu va ezita, că el s-a și hotărât, că în mintea lui noi sîntem de pe acum morți ? !

BATRÎNUL : Ești cât se poate de convingătoare. Tu crezi că viitorul determină prezentul ?

BATRÎNA : Se pare că așa e. Eu cred că în viitor oameni ca el nu-și vor găsi nici loc, nici rost. Și vine un moment în viața oamenilor când între ei se ridică o graniță morală. Și vine un moment când această graniță morală este granița dintre viață și moarte.

BATRÎNUL : Știi că ești înspăimîntătoare ?

BATRÎNA : Nu cred că numele noastre vor fi improșcate cu noroi, cum spui tu. Nici nu vor fi pomenite. Peste noi se va așterne o mare tăcere, o tăcere totală.

58

TÎNĂRUL : „Ordin secret al Ministerului Afacerilor Interne. Comuniștii au primit dispoziții de la Moscova, iar Maniu a fost sfătuit insistent de Beneș să

reia tratativele. Tratativile au avut loc între Maniu, Dinu Brătianu, Pătrășcanu și Titel Petrescu. Maniu speră să evite instalarea unui guvern comunist la Iași, după ce orașul va fi ocupat de sovietici. Maniu speră să câștige timp și să reducă la minimum pierderile teritoriale. Comuniștii urmăresc însă o formulă politică de tranziție spre un regim comunist. Persoane ca Pătrășcanu sau Constantinescu-Iași nu au competența și pot fi dezavuați la momentul oportun de conducerea Partidului Comunist. În felul acesta, și atenția organelor de Siguranță este dirijată către presupuși șefi comuniști, în timp ce adevărații conducători ai mișcării comuniste își dezvoltă acțiunea din umbră. 14 iunie 1944”. „Notă a Serviciului special de informații. Dl. Pătrășcanu a comunicat domnului Maniu că dacă va tergiversa constituirea blocului opoziției, partidul comunist va acționa pe cont propriu. 22 iunie 1944”.

BĂRBATUL : Lui Pătrășcanu, 23 August nu i s-a iertat. Și Gheorghiu-Dej l-a împins în față ca și cum el n-ar fi fost implicat. Am putea scrie amîndoi o poveste, o poveste despre modul în care niște oameni pot fi pedepsiți pentru că și-au iubit prea mult țara. Și despre cum poate fi pedepsită o țară pentru că nu se lasă ingenuncheată, pentru că vrea să fie ea însăși și rămine ea însăși.

TÎNĂRUL : „Notă a Oficiului central pentru siguranța Reich-ului. Evoluția politică din ultimele patru săptămîni arată clar o deplasare spre stînga a ansamblului opoziției românești și, odată cu aceasta, preluarea conducerii acestei opoziții de către Partidul Comunist. Se pare că între conducerea comunistă ilegală și cercurile opoziționiste burgheze s-a ajuns la un acord. Maniu este intercalat în aceste tratative nu atît de mult încît să participe activ la ele, ci atît încît să fie la curent. 14 august 1944”. La ce te gîndeai ? N-ai mai fost atent.

BĂRBATUL : Scuză-mă. Îmi venise în minte o frază dintr-o carte de învățătură evreiască : „Lumea întreagă e creată sub semnul literei «Hei», care înseamnă întrebare”.

TÎNĂRUL : Asta ce e ?

BĂRBATUL : O adnotare... Scrisă de mama. „El a fost chemat urgent la Centru”.

TÎNĂRUL : Ce înseamnă ?

BĂRBATUL : Nu știu.

TÎNĂRUL : Cine e „el” ?

BĂRBATUL : Nu știu.

BĂTRINUL Să mergem.

BĂTRINA : E prima oară când ies de aici și prima oară când ieșim împreună după atîta vreme.

BĂTRINUL E prima zi de libertate. Sau prima noapte de libertate.

BĂTRINA : Te iubesc.

BĂTRINUL Și eu te iubesc. Nu ne-am mai spus-o de mult.

BĂTRINA În noaptea asta tu trebuie să fii cel mai tare. În timp ce lumea a ieșit în stradă să-și strige bucuria și camuflajele de la ferestre au fost smulse, și lumina a inundat orașul...

BĂTRINUL : Da...

BĂTRINA : Ce ciudat, am fost atîția ani în același partid, noi și el, dar el e un fel de robot, un maniac, sau un anarhist... el nu e comunist, nici antifascist, nici patriot, Doamne iartă-mă, ce convingeri are? doar supunerea oarbă?!

BĂTRINUL : Draga mea, el e foarte punctual.

BĂTRINA (*în prag*) : Ce tineri am început... ce tineri eram...

BĂTRINUL (*tace o clipă*) : Cred că revoluția nu stătea să ne numere anii...

60

AL DOILEA TÎNĂR : Nu înțeleg, sau de-abia acum înțeleg. Vărul meu, fiul tău, va fi momeala despre care ți-am vorbit?! Iartă-mă, familia noastră chiar nu e zdravănă?, chiar nici unul dintre noi nu e normal? Am început să verific și am aflat cîte mașini a avut Fräulein Hirsch în viața ei. Trei. Acum verific dacă vreuna dintre aceste mașini a ajuns în România și cînd. Nu ți-am spus pînă acum, a trebuit să verific în registrele primăriei, dar Fräulein Hirsch nu mai e în viață. A murit de moarte bună.

61

TÎNĂRUL : „Declarație a lui Molotov. Avînd în vedere evoluția situației din România, guvernul Uniunii Sovietice socotește de datoria sa să reînnoiască declarația pe care a făcut-o în luna aprilie. Guvernul sovietic consideră necesar să restabilească independența României“. Asta e foarte important. Se recunoaște că România își piercuse independența. Deci nu mai fusese stă-

pînă pe deciziile ei. „Dacă armata română întoarce armele împotriva cotorpitorilor germani...“ cum, dacă întoarce armele?, doar le și întorsese!.. În fine... deci „...dacă armata română întoarce armele și umăr la umăr cu Armata Roșie izgonește pe germani din România și pe unguri din Transilvania, ea va avea sprijinul total al Uniunii Sovietice. Moscova. 25 august 1944“.

BARBATUL : Ții minte, în timpul războiului din Malvine, așa le spun sud-americanii, englezii le-au numit insulele Falkland, deci, războiul din Malvine... O formidabilă „armada“, trimisă de „doamna de fier“, de doamna Margaret Thatcher, înainta spre insulă, străbătînd de la nord-est la sud-vest întregul Atlantic. Au murit acolo cîteva zeci, cîteva sute de flăcăi, recruți, soldați în termen, englezi și mai ales argentinieni. Față de al doilea război mondial, un război pitic. Părinții lor au primit ferepare de la respectivele ~~ministere~~ ministere de război : fiul dumneavoastră a căzut eroic pentru patrie. Și erau evenimentele din Polonia. Și primul papă polonez, primul papă slav din întreaga istorie a catolicismului. Oare de ce au izbucnit agitațiile din Polonia în 1980? Polonia oricum nu putea fi desprinsă de socialism. Nu cumva, în felul acesta, s-a împiedicat venirea stîngii la putere în altă țară? Într-o țară din occident? Care țară era atunci coaptă pentru revoluție? În fine... Și în sudul Africii politica de apartheid continua să fie ceea ce este, și lumea întreagă, ca și azi, condamna regimul minorității albe. Ei bine, exact în acele zile, la Wellington, în Noua Zeelandă, în sudul Pacificului, la o masă, rotundă, pătrată, dreptunghiulară, nu știu cum era, s-au întîlnit paisprezece diplomați, sau delegați, nu știu dacă diplomații erau în frac sau în haine obișnuite de seară. s-au înclinat ceremonios, fiecare către ceilalți, și-au strîns eventual mîinile, s-au așezat în jețuri și și-au deschis mapele. Acești paisprezece au înființat clubul Antarctica. Antarctica e la Polul Sud, în timp ce Arctica e la Polul Nord. Antarctica e Polul Sud al bogățiilor pămîntului. Aur, uraniu, fier, cărbune, poate petrol, poate gaze naturale, iceberguri care pot fi transportate, pînă în Africa sau pînă în sudul Asiei, ca rezervoare naturale de apă dulce... Deci, au înființat clubul Antarctica. Cu un program pînă în anul 2020. Paisprezece delegați, paisprezece guverne. Toate statele riverane Oceanului Înghețat de Sud. Și statele care au misiuni științifice în Antarctica. Printre ele : Polonia și Statele Unite. Deci,

Polonia și Statele Unite. De asemenea, Uniunea Sovietică și Republica Sud-Africană. Fără comentarii. Și, nu îți se pare normal? Anglia și Argentina! Clubul Antarctică, cu un program de exploatare pînă în anul 2020. 2020 nu e departe, mai sînt doar 35 de ani pînă atunci. Politica e și așa, istoria e și așa. Nu spunea Lenin că „politica este economia concentrată“?

TINĂRUL: Din tată în fiu, o familie de posedatăi!

BARBATUL: Crezi? Crezi că despre asta e vorba? Problema a fost elementară, deci fundamentală, deci foarte greu de rezolvat. Muncitorii nu au patrie, în schimb ei au o lume de cîștigat. Așa stă scris în „Manifestul comunist“. Ei bine, după o sută și atîția de ani de cînd au fost scrise aceste cuvinte, ește bine stabilit că muncitorii au patrie. Dacă au o lume de cîștigat, și așa e, n-o pot cîștiga decît ca patrioți, decît odată cu patriile lor. La cîteva zile după invazia nemțească, și Stalin și-a adus aminte de eroii Rusiei, de Aleksandr Nevski, de Kutuzov, de Suvorov... Comuniștii au patrie. Pentru toate partidele comuniste, problema a fost și este să depășească faza cînd erau secții ale unui partid mondial, să fie, în modul cel mai normal, partide naționale. Partidul nostru este un partid național, este partidul națiunii române. De aceea și trăim cu o mare speranță și pentru patrie și pentru umanitate.

TINĂRUL: Care este totuși fondul actual al disputei?

BARBATUL: Care a fost fondul disputei dintre Statele Unite și Franța lui de Gaulle? La adăpostul blocurilor, al pactelor militare încheiate după al doilea război mondial, America a afirmat că apără Europa occidentală de un pretins posibil atac sovietic. Ei bine, de Gaulle a refuzat să susțină economia de război a Statelor Unite. Partidele comuniste, țările socialiste trebuie să fie solidare, să colaboreze, să se ajute și să se apere împreună dacă sînt atacate. Dar nu pot fi solidare în greșeală. Nimeni nu e infailibil, nimeni nu e papă. Dacă fiecare și-ar recunoaște greșelile, s-ar naște o nouă prietenie, între egali, nu între supra- și subordonați, o prietenie cu adevărat frumoasă, o solidaritate nouă, dar numai și numai întru adevăr.

62

BĂTRÎNA Dacă Fräulein Hirsch l-a omorît... mai devreme sau mai tîrziu ea o să ne caute și pe noi.

BĂTRÎNUL: Astea sînt ipoteze școlărești, infantile. El pur și simplu s-a retras, a abandonat. **Ce să facă el** într-o lume a națiunilor, într-o lume a patriilor? Ce să mai facă el, dacă nu mai poate umbla prin Europa cu un revolver într-un buzunar și cu un pașaport fals în alt buzunar? Recunosc, ca și tine, că avea o anumită măreție. Dar optica lui e total depășită. A dispărut fără urme, ca un fum... În timpul războiului, noi ne-am făcut datoria de patrioți. Dacă am fi continuat și după război, așa cum ni s-a sugerat, am fi greșit față de patrie.

63

TINĂRUL: Ți-au redeschis ancheta?

BARBATUL: După cum vezi...

TINĂRUL: Acum?!

BARBATUL (gest): După cum văd, tovarăș, dumneavoastră îmi redeschideți dosarul. Spuneți că este vorba de niște completări, mai exact, de un supliment de anchetă. Mențin tot ce am scris în scrisorile mele. Ce rost are să facem din opinii obiect de cercetare de alt ordin? **Dumneavoastră** vă imaginați că sîntem înainte de 1965, ei bine, sîntem după 1965, la cîteva luni după Congresul IX, așa că suplimentul acesta de anchetă nu are obiect. *(Tinărului.)* Ascultă! Nu trebuie să existe nici un fel de gîndire sau practică dogmatică. Nu trebuie să căutăm soluții în citate sau în trecut. Trebuie să gîndim noi înșine, cu propriile noastre capete, nu cu ale altora. Ascultă! Istoria trebuie scrisă așa cum a fost. Cu luminile și umbrele ei. Istoria trebuie redată adevăratului ei făuritor, poporul român. Ascultă! Istoria partidului nostru nu poate fi tratată separat de istoria poporului. Istoria partidului, a mișcării muncitorești, revoluționare, este parte integrantă a istoriei poporului român din ultimul secol.

64

TINĂRUL: Ascultă aici! În Bulgaria a apărut o carte, cică de istorie, în care românii nici nu există la nordul Dunării la începutul Evului mediu. În Ungaria a apărut un atlas în care românii sînt doar niște enclave în Transilvania, în tot Evul Mediu. Tot în Ungaria, a apărut un așa-zis studiu, în care, chipurile, conferința de pace de la Paris, din '46, ar fi greșit hotăr-

rînd retrocedarea Ardealului României.
Ce părere ai ?

SORA : Taică-tu, de-ar ști, s-ar amuza foarte. Cînd au apărut toate astea ?

TÎNĂRUL : Acum doi ani, în 1984, și anul trecut, în 1985.

SORA : Și istoricii noștri ce fac ?

TÎNĂRUL : Au publicat răspunsurile noastre. Au dat replica. Adevărată și usturătoare.

SORA : Taică-tu ar fi spus că nimic nu e definitiv. (*După o pauză.*) Dragul meu, m-ai întrebat unde lipsește taică-tu, de atîta vreme. A plecat în locul tău. A murit. E mort într-adevăr. I se aduce trupul în țară.

TÎNĂRUL Cum a murit ?

65

BĂRBATUL : De ce te miri ? Chiar, de ce te miri ? Nevastă-mea nu mai suportă încălzirea cu lemne. O fi el focul în sobă cel mai plăcut și cel mai sănătos...

SORA : Dacă ți-ai luat nevastă tinără...

BĂRBATUL : Am și eu slăbiciunile mele. Apartamentul e absolut superb. Și blocul e plin de mistere. Da, blocul e plin de mistere. Președintele administrației colecționează gramofone, piulițe, telefoane de diferite tipuri, cutii muzicale, acvarii, rîșnițe, statuete de bronz, de alamă, de marmoră, de praf de marmoră, nevastă-sa e cu vreo treizeci de ani mai tinără, în apartamentul de sub noi locuiau o pereche, cu o fetiță, cu părinții soției, ei doi au plecat, s-au stabilit în Canada, apoi au luat și fetița, au rămas bătrîni, ca două păsări mari, cenușii, singuraticе, într-o cameră stă un fel de croitor, pensionar, mereu vin la el fete tinere, cam nespălate, vagaboande, fac bișniță, dorm la el, probabil că ascund la el și lucruri de furat, miliția îl vizitează cam des, acum a dispărut de vreo opt zile, dar din camera lui se aude un radio, sau e mort, sau a plecat și a închiriat camera, unor hoți, unor dame, unor îndrăgostiți, pentru un avort clandestin... ipotezele noastre... În apartamentul nostru a locuit o bătrînă, sora unei scriitoare, a murit pe la vreo nouăzeci de ani, noi am intrat în apartament la șase luni după moartea ei, președintele blocului sugerează că a omorît-o o vecină care o îngrijea, care a și jefuit-o, deci, dacă e adevărat, ceea ce nu cred, locuim într-un apartament în care s-a petrecut o crimă, vecina s-a mutat, apoi a murit, președintele susține că n-a murit, ci se ascunde, s-a dat la fund, deși a fost văzută o fotografie de la înmor-

mîntarea ei, cu ea în coșciug... Unei alte vecine, de vis-à-vis, o babă i-a otrăvit doi cocoși, grași, de patru kile fiecare, cîntau în fiecare dimineață... li auzeam... De ce rizi ? Chiar, ce-ți veni să rizi ?

SORA Cîte amănunte ! Cîte amănunte ! Ca să ascunzi, ce ? (*Continuă să rîdă.*)

BĂRBATUL : Ce-ți veni ? !

SORA Frățioare, a sosit momentul să te cunosc, să-ți cunosc adevărata ta față. Vrei să scoți castanele din foc cu mîna altora, cu mîna băieților noștri ? Și nici n-ai să reușești. Ei nu vor ști ce știi tu. Cum a murit mama?... Și acum vrei să se sară peste tine, să scapi tu, să se sară peste o generație, peste generația noastră ? Ești chiar un laș ? !

BĂRBATUL (*o privește înghețat ; apoi*) : Cine a spus că lumea întreagă, lumea întreagă e doar o punte îngustă, și că trebuie să ai curajul s-o treci ?...

66

TÎNĂRUL (*ca și cum n-ar fi auzit-o*) : Blestemata asta de arhivă ! De o mie de ori blestemată ! Fără început și fără sfîrșit... Sînt robul ei, am renunțat la orice veleitate nu mai plec nicăieri, robotesc aici, pe brînci, printre hîrțile astea îngălbenite de vreme, prin praful ăsta asurzitor, printre culorile astea greu mirositoare, printre sunetele astea pierdute în eter și care ne orbesc ! Informațiile sînt tragediile, dramele, comediile epocii noastre. Informațiile sînt teatrul modern. *Theatrum mundi*. Cuvintele sună sec, uscat și totuși, ce valoare de șoc ! Și bieții oameni, aiuriiți, rătăciți printre ele ca printre explozii.

67

(*În scenă a rămas doar Doina. Privește în jur un timp, apoi se așază printre spectatori. Tace îndelung. Lumina se stinge treptat.*)

NOTĂ : Autorul a utilizat, printre altele, informații din lucrarea „23 August 1944 — Documente” — vol. I—IV și este, prin urmare, recunoscător autorilor acestei valoroase recuzite.

Practica sau Aventura unei arhive. București ; Brașov — Casa de cultură a studenților ; Sinaia — Cumpătu ; București, 1984 — septembrie 1985 ; ianuarie 1986.

Politica — septembrie 1979 — ianuarie 1986.